Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ КIИРАНДИ, 8 НОЯБРЬ, 1987 ШУ. ★ № 135 (7481). ★ Мах 3 кеп.

РЕВОЛЮЦИ-ВАЙ ДЕГАШКА

ЦIЕЧА МАЙДАНЕРА ВОЕННИ ПАРАДИ КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕМОНСТРАЦИИ

1917 шера къаьнача дунен тIара дIадахар вай, кхы хургдоацаш из юстара а кхесса. Вай долх кердача дуненга — коммунизма дуненга. Цу новкъара довргдац вай цIаккха а! — Из парте буа исторически дув, советски халкъо буа дув хозар Октябра юбилейна хетаяь съездий Кремлевски Двореце яьча заседане трибуна тIара.

70 шу дизад социалистически революци а яь, геттара боккхачен чоалханечен, турпалахи драматизмахи бизача, эггара хьалхарчар дIаболабаьча новкъа, нийса хилар хано бакъдаьча цаI мара боацача новкъа халкъ даьннача дийнахьа денз.

Советий Мохк хьахинна ди вай эггара сийрдагIен доккхагIен дола цIей да. Массаза из дезду Москве ЦIеча майдане. Халкъ Кремла пенашта юхе гIолла доладалара традици хьахилар 1918 шера къонача республика шу далар дездеча хана. Из башха - дика цIей дездеш дакъа лоацаш хилар В. И. Ленин.

Пролетарната баьчча хьеж ЦIеча майданга ГУМ-а фасада панно тIара. Из деза а доккха сагал дола а документальни портрет фотокинокадраш тIара да.

Советски общеcтве хулаш дола хувцамаш долчча бесса довзийта «Демократи, перестройка, дегIаухилга сихдар» яха дешаш да Октябра баьчча портрета улурвча панно тIа. 1987 шерара символика 1917 шерара тIахьехамаш ма дарра дIахо хьор а хиле дIаотт. Царех цаI — «Халкъашта — машар!» яхар эггара безагIа тIахьехам ба планетана. Кремле хиннача торжественни заседане М. С. Горбачева ма аллара, вай декхар да кхы хургIоаца цивилизаци, лаьттара вахар ше лорадар, ядерни эгIорал хьаькъал котдаккхар.

Майда тахан тIехдаьккха хIама доацаш кийчъяь я. Яц хоза хетийта кийчъяь лозунгаш, доккхий дешаш, яьсса декларативность. Духхьала Кремлевски пен мара хозбаь, къоагабаь бац. Халкъий къаман дезача деной хьисапе художникаша кийчбаьб из. Дотон дошои бесара къег союзни республикай гербаш дега гобеленаш. Царех цхьа хIама дий уж вIашагIтох цIаккха бос ца бовча хвойни гирляндаша. Советски халкъий доттагIал Октябра сийлахь-доккха карагIдаьннар, дукккхача къамех болча нахах латтача социалистически паччахьалкхен низа а йохаргйоацаш хилара а чIоагIало я.

Хоза кийчъяь а дукха нах болаш а я трибунаш. Уж хьалйизай ленински парте ветеранаша, Октябрьски революце доакъашхоша, гражданскии Сийлахь - боккхача Даймехкен тIемай турпалаша, къахьегача хьалха латтараша, IилмаIн культуран деятелаша, космонавташа, военачальникаша, общественни деятелаша.

Укхаза ба доазол дехьара дукха хьаьший, дипломатически корпус, пресса викалаш.

ЦIеча майдано тIоараш тохарца тIанийцар КПСС-ен Советски паччахьалкхени кулгалхой.

Мавзолея центральни трибуна тIа бовл новкъостий **М. С. Горбачев, В. И. Воротников, А. А. Громыко, Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, В. П. Никонов, Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Б. Н. Ельцин, Н. В. Талызин, А. П. Бирюкова, А. Ф. Добрынин, А. И. Лукьянов, В. А. Медведев, Г. П. Разумовский, И. В. Капитонов.**

Мавзолея трибуна тIа ба социалистически мехкий, цхьайолча прогрессивни паччахьалкхений делегацешта керте латтараш.

ЦIей дездеча дакъа лоацаш хилар «Мир» яхача орбитальни станце экипаж а — Ю. Романенкои А. Александрови. Полетага хьожача центро ЦIеча майданера телерепортажа трансляци йир царна.

Майдана брусчатке парадни строягIа да Московски гарнизона эскар. Парадаш Ленина васкеташта советски бIухой шеко йоацаш тешаме хилара къаьгга йола демонстраци хиннай, йолаш а я.

Спасски гIала тIарча куранташа 10 сахьат лалара гургал тох. СССР оборона Министра эскара инарала Д. Т. Язова хьаэц парада командующегара инаралполковникагара В. М. Архиповгара рапорт, эскара гобоаккх, параде дакъа лоацарий цIей даькъала дувц.

Инарал Д. Т. Язова трибуна тIа а вальe къамаьл ду.

Новкъоста Д. Т. Язова къамаьл

Новкъостий Советски Герзашцарча Низий бIухой!

Новкъостий Сийлахь-боккхача Октябра ветеранаш, гражданскии Сийлахь-боккхача Даймехкен тIемай доакъашхой!

Советски Союза къахьегамхой!

Доазол дехьара деза хьаьший!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетен Советски правительстван цIерагIа а цар тIадниларагIа а аз моаршал а хоатт, даькъала а дувц шо деррнгача халкъа цIейца — Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце кховзткъе итт шу дизарца.

Кховзткъе итт шу хьалха Даймехка а деррнгача дунен а историе чухь хувцам беш событи хилар. Владимир Ильич Ленин керте латтача большевистски парте кулгал а деш, Россе болхлошеи ахархошеи котъяьккхар социалистически революци. Цо дIайолайир принципально кердача, нийсхон общественни строя юхь.

Вай мохк, парти, халкъ да эггара хьалха из дIадоладаьр, де а доагIаш доккхал а ду воай исторех. БIаьшеренашка довргдац революци яьккхарий сийдола гIулакхаш. Беза а хеташ дагалатт вайна моастагIашца къиза тIом беш Сийлахь - боккхача Октябра карагIдаьннараш, вай Советски Iаьдал лорадь гражданскии Сийлахь - боккхача Даймехкен тIемай турпалаш, социалистически Даймехка къонахчал дола патриоташ.

Болхлой классо, ахархоша, халкъа интеллигенце, деррнгача къамашен халкъашен, советски наьха деррнгача ноахалаша къахьегаш хьахиннай низ бола социалистически паччахьалкхе. ДегIаена экономика, производственникий, специалистий, Iилмахой квалифицированни кадраш, геттара йоккхий политически интеллектуальни потенциал, Iалама геттара йIаьхий ресурсаш йолаш ба мохк.

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа мехка дIаболабелар социально - экономически дегIаухилга сихдареи общественни вахара еррнгача сферашка перестройка яреи хьакъехьара масштабашка диллача геттара боккха, ший чулоацамга диллача революционни болх. Парте оттабаь политически никъ бIарчча а бизза а халкъа лоIами хьашташи хьахьокхаш ба. ДIаяхача хана экономикана доал деча, боахама механизме, советски общества вахара социально - культурни сфере овлангарча хувцамий юхь дIайолаьй. Перестройка дIакъоастае йиш йоаца белгалонаш а хулаш дIаотташ да демократи кIоаргьялар, гласность, критика, самокритика шеръялар. Цох дика тешавеш аьннад Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дизара хетаяь Москве хиннача торжественни заседане.

Тахан вайца цхьана Сийлахь-боккхача Октябра цIей дездеш да социалистически мехкий халкъаш, деррига прогрессивни адамаш.

Инста яргIоацаш лакхъеннай дунен халкъашта юкъерча арене Советски Союза авторитети влиянии. Арахьарча политика ленински принципашта тешаме а йолаш, Коммунистически партеи Советски правительстваи чIоаггIа а леррагIа а дIахьу машар лорабара, чIоагIбара, дунен халкъаша цхьана къахьегара никъ, долла хIама ду агрессивни империалистически гIозараша дагалувцараш дохадара, тIема кхерам лаьгIбара, дунен керда тIом ца хилийтара. Цу тIа ерзаяь я укх тIеххьарча хана СССР-о оттаяь керда йоккхий инициативаш.

Цунца дувзаденна къаьста бонкха лоархIам болаш да лакхача боараме хургдола советско - американски вIашагIкхетар, цига вIашагIкхийттача кулгаш яздергда США-н СССР-ен гаьналга диллача юккъера а кIезигагIа а йолха ракеташ цIенъяь дIаяхара долча договора, шинна мехка стратегически тIагIортара герз 50 процент кIезигдара а ПРО хьакъехьара договор лоаттадарах барта бара, шинна оагIоно бартбалица йолча хана цунна юкъера ца довлара хьакъехьа хургIолча договора дешага хьожаргба.

Бакъда, дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка дика тенденцеш яле а, дунен тIара хьал чоалхане долаш латт. ДIабаькхабац ядерни тIема кхерам. Исторе урокаш йиц а йолийташ, реакционни империалистически гIозараш дIахо а гIерт тIема хьакъехьа тIех хила.

Иштта хьалашка Коммунистически партен Советски паччахьалкхеной дийза даргдоаца гIулакхаш ду вай машаре вахар дохаде цхьаккха а вухьаргвоацача тайпара Советски Союза оборонни потенциала боарам лоаттабар. Вай эскари флоти дикагIча герзаца а тIема техникаца а кийчдаь да. Советски Герзашцарча Низашка, беррнгача мехка а санна, еш я фийлен тIема кийчо лоаттаелген лакхдара тIаерзаяь перестройка.

СССР Герзашцара Низаш вежарашха йолча паччахьалкхений — Варшавски Договора доакъашхой эскарашца цхьана массаза а кийча да социалистически карагIдаьннараш лораде, шоай патриотически интернациональни декхар ма доагIара кхоачашде.

Даькъала хилда Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце кховзткъе итт шу дизар!

Дахалда турпала советски халкъи цун денал дола Герзашцара Низаш!

Сийле хийла Советски Союза Коммунистически парте — советски общества на кулгалдечен лостам телачен низа!

* * *

Хьахоз дукккхача наха оала «Ура!». Ек Советски Союза Паччахьалкхен гимн, хоз артиллерийски салюта таташ. Эггара хьалха майда тIа бовл военно - музыкальни училище дешаш бараш. Цар кхоачашъеш йола мелоди хьаллоац сводни оркестро.

Юха а марше байракхаш лелаерий рота я. Строе — Сийлахь - боккха Даймехка тIом болча шерашка майралца, денала белгаллаьннача доакъой, соединеней тIема байракхаш. Хьалха — Советски Союза Турпала инарал - майора В. Ф. Здунова хьош йола Коталон легендарни байракх. Нийса, хоза гIа боаккхаш чакхйовл Сийлахь - йоккха Даймехка котало яьккхарий-салтий форма тIаювха бIухой сводни полк.

Традицех гIашлой стройна тIехьа РСФСР Лакхехьарча Совета цIерагIча московски лакхехьарча общевойскови командни училища курсанташ болх. Кремлевски куранташ массайолча парадашка дакъа лийцад цхьаннегара—шовзткъей цхьоалагIча шера хинначунгара дIаниккхача: цу хана уж окопашка столицана тIабоагIа никъ моастагIчох денале, майра лорабеш бар шоай нахха духхал а увттабеш.

Сводни оркестра музыкахьа ца хозийташ йоаю тIатIа чIоагIлуча моторий таташа. Исторически музея здани шин оагIорахьара чулоац М. И. Калинина цIерагIча гвардейски мотострелкови Тамански дивизе тIема машинаша. Лакха говзал хьахьокх парашютно - десантни полка водителаша а. Десантникий тIема машинаш хувц Ю. В. Андропова цIерагIча гвардейски танкови кантемировски дивизе колонна.

Тахан паради строе вайна бIаргабайра дукха хIама ца эшаш вай Даймехка деррнгача къамех бола бIухой. Социалистически Даьхен тешамеча къонгаша Кремле хиннача торжественни заседане доакъашхошка моаршал хоаттача хана цIаьхка а дош делар шоаш дIахо а патриотически интернациональни декхар толаме кхоачашдара шоай низ мел кхоачар дергхиларах.

Йолхаш я «катюшашкара» хьайоагIа самоходни артиллерийски установкаш, реактивни артиллере тIема машинаш, зенитно - ракетни комплексаш, сухопутни эскара ракетни установкаш.

Парад чакхйоалаш Мавзолея хьалхашка гIолла тIехъяьлар сводни военни оркестр.

Екаш я фонфараш. Поплалу Москван къахьегамхой демонстраци.

Юха а хьожаргда вай революце хьалхарча шера историен мугIарашка. «Iалаьмате хоза сурт да майда тIа гуш дар. Сийрдача малхо къегаю дог тохадолийташ йола дукха цIе байракхаш».

Тахан а Кремла пенашта юхе цу тайпара цIе форд латт: байракхаш гонахьа а латташ майда тIа — Ленина портрет. Лоталу факел революце цIера символ санна. Из лотаяьй Вовзаш воацача салтечун каша тIа данм йоагача цIера тIара. Ткъо шу хьалха Кремлевски пена юхе из енаяр революце гIулакх бахьан долаш къовсам лоаттабаьраш халкъа биц ца луш йолча Ленинградерча Марсова арера. «Революце цIи» лотаяра церемонале дакъалоацаш яр тIемен къахьегамен ветераний группа.

Истори дийнлу — хьахул 1918 шера эггара хьалхарча ноябрьски демонстраце фрагмент. Цу хана газетни отчете яздаь хиннача тайпара: «гIа боахаш я къечар комитет, Орловски, Тамбовски, Тульски губерней викалаш, общественни организацеш, пролеткульт, дешархой, еррнгача районий болхлой».

Майда тIа йоал цIеча байракхий керда талгIи. Брусчастнике гIолла — дийна цифраш «XXVII» дIайолх. Декаш да дешаш: «КПСС XXVII съезда ленински революционни наькъагIа — хьалхашкахьа гIо, машарен перестройкан наькъагIа советски наьха дикагIдолча вахаргахьа!».

Мавзолейгахьа довд бераш. Партен паччахьалкхени кулгалхошта зизаш лу цар.

ЦIеча майда тIа — столица цIе байракх. Полалу москвичий демонстраци. 120 эзар совгIа саг ва цига дакъалоацаш. Цар никъ дIаболалу города кердача районашка, чакхбоал Восстани яхача легендарни майда тIа, Петроградера хьабаьхкача хана эггара хьалхарча Советски правительства членаш кхаьчача Комсомольски майда тIа гIолла. Москван центре бода никъ чакхбоал Владимир Ильича цIи лелаеча завода, кхыча йицлургйоацача, езача вай революционнии къахьегамен сийлен моттигашта юхе гIолла.

Турпала седкъа, орденаш я города байракха тIа — из да Москван къахьегамхоша вай мохк дегIабара еррнгача этапашка карагIдийннараашта юкъедихьача даькъана дола тешал. Тахан а къахьегаш йолча Москван долаш да Даьхенна рапорт дала йиш йола хIамаш. Городо тIеххоачашъяьй пятнлетка шин шера план, производстван къахьегама овсарлени боарамаш лакхдара темпашта. 160 совгIа предприяти хозрасчетен самофинансированеи хьалашка болх беш я. ТIеххоачашдаьд дикагIйолча категорех продукци арахецара социалистически декхараш. ТIеххоачашъяьй наха чуIе цIенош, деша ха йоацача берий учрежденеш, школаш, поликлиникаш хьалъяра программа.

Ераш я ТАСС корреспонденташа демонстрантий колоннашкара ийца массехк интервью. «Революце цIи» яхача торжественни церемонале дакъалоацаш хиннараша дувц.

А. Колпакова, 1916 шера денз большевистски парте члена: «Тхо, ветеранаш, гIадлаха да хIанзара перестройка сахьаташ Октябра сахьаташца нийсдеш хиларах. Вай общество революционно эргайоалаш латт. Кхетадеш да культ личностана тIехьа хиннарашца, сепа латтача явленешца лоаттабу къовсам — юхаберзаргбоаш болга. Халкъо чIоагIагIа, корта а болаш дIайолаяьй перестройка. Из да де лаьрхIар чакхдоаккхаргдолга».

Л. Баринов, Н. А. Лихачева цIерагIча автозавода токарь, КПСС XXVII съезда делегат: «Заводе реконструкци еш латт. Цун белгалонаш массанахьа а гуш я: цехий кердача корпусашка а цига латтача хIанзарча оборудованех а. Цхьабакъда керттера реконструкци, сона хетачох, наха, цар гIулакхашка хул. Эргалонаш атта чакхъювлац, цхьайолча хана къовсам лоаттабе безаш а хул. Кхыча тайпара-м хила йиш а мича яр из».

Дош лу **М. Шатровна**, драматурга: «Тахан вай дездеш дола цIей — из кердача революце цIей да. Гонахьа хулаш латтачун маIан аз кхетаду ленински тIехьаленга, юххьанца хиннача хьисапе Октябрьски революце идеалашка юха кхачар санна. Дукккхача шерашка, вайна тIалатташ драматически хьалаш хиннадале а, уж вай вахара низ бола аккумулятор хинна лаьттад. ВурийтталагIча шерара Октябрь дIадоладаь гIулакх дизза чакхдаккха ховш хилара хьокхам хинна дусаргда вайна».

Революцена, Ленина васкеташта тешаме хилар чIоагIдир ЦIеча майда тIа хиннача демонстраце. Советий Мохк октябрьски заман кердача итт шера чубеннаб.

(Корр. ТАСС).

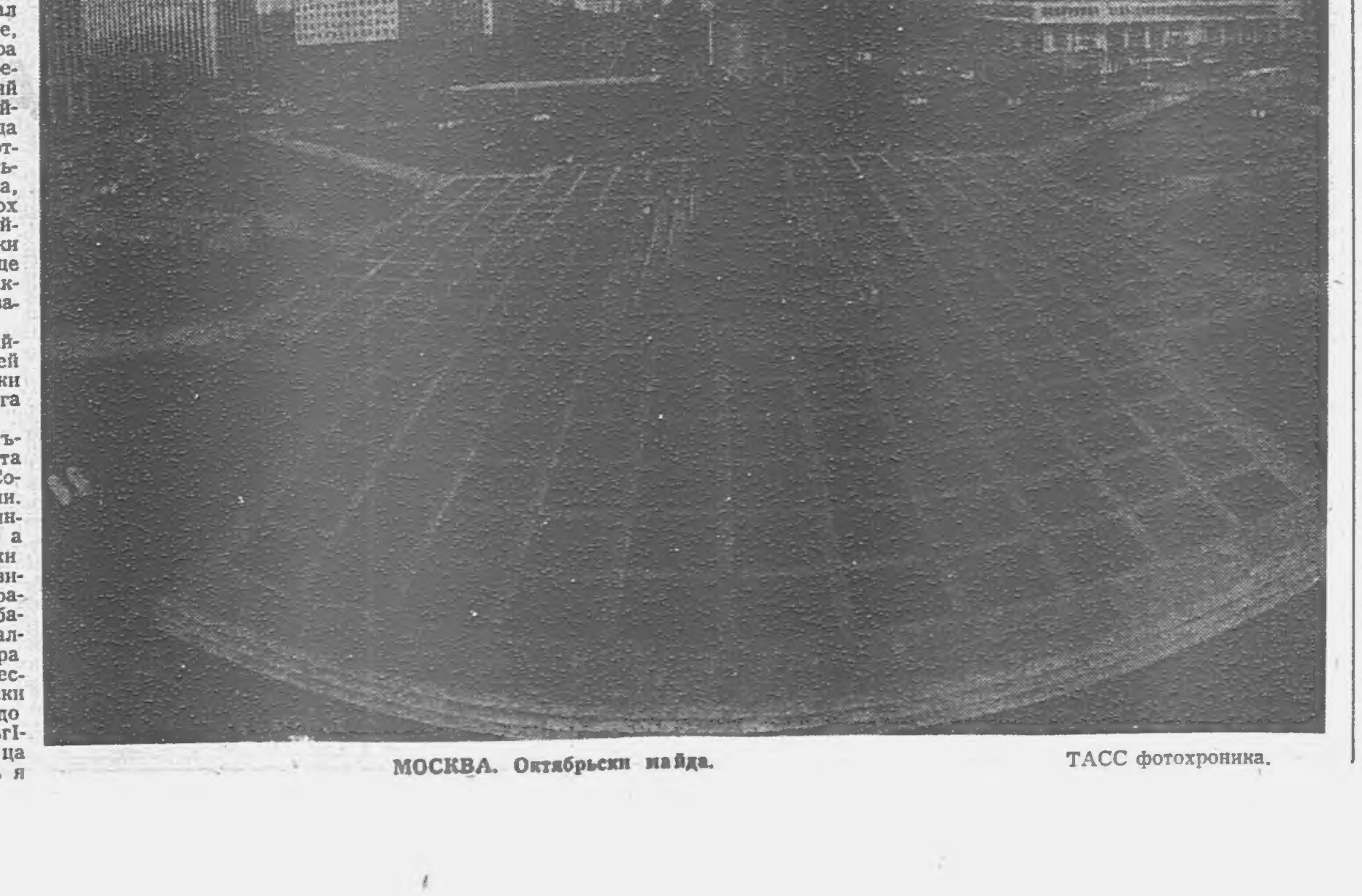

МОСКВА. Октябрьски майда. ТАСС фотохроника.

ЦIЕЙ ДЕЗДЕШ Я НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ

Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара хетаяь Грозне хинна къахьегамхой демонстраци

Вай мехка тахан дезду Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революце 70 шу дизар. Октябра хIара шу — из вай социалистически Даьхено коммунизмагахьа баьккха керда гIа. ТIехь - тIехьагIа къаьгагIа гучабоал мехка а адамлен историена а бола Октябра лоархIам.

Грозне демонстраци хургйолча майдан тIа гуллуш ба Iалаьмате хоза кийчбенна нах. ЗаггIе белаш, дог гIоздаьнна ба уж. Иштта хоза кийчъенна я тахан Нохч-ГIалгIай республика столица — город Грозный. ДIа мел хьежача гуш я цIе байракхаш, транспаранташ, лозунгаш, тайп - тайпара плакаташ. Къаьстта дика тоаяьй демонстраци хургйола майда.

Советски наха Iалаьмате белгала да ер шу. Дукха хувцамаш хиннад вай мехка, эргадоалаш хувцалуш доагIа вай вахар, хьинаре къахьегаш хьадоагIа деррига советски халкъ, цунца цхьана Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхой. ДегIабенаб республика халкъа боахам, культура, промышленность, дукхагIа арахийцай продукци. ТIехьа тIайоагIача хана кхы а дикагIа къахьега лаьрхIа а ба уж.

Дукха зизаши венокаши дада Вовзаш воацача салтецун каша тIа, йоагаш я Массазара цIи. Цига ха тIа латт салтий, пионераш, комсомольцаш.

Iуйрийна итт сахьат доаллаш трибуна тIа бовл Нохч-ГIалгIай республика партийни, советски органий кулгалхой, парте, комсомола, тIема, къахьегама ветеранаш, производстве хьалхалаттараш.

Ека йолалу Советски Союза гимн. ДIайолалу Октябрьски цIейна хетаяь йола къахьегамхой демонстраци. Хоза екача маршаца гIа нийсбеш трибуна хьалхашка гIолла Коталон проспекта тIа боал Грозненски гарнизона бIухой. Уж ба Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа моастагIчох майра лийтарий къонгаш а къонгий къонгаш а, вай халкъа машаре къахьегам лорабеш тахан ха тIа латташ бола советски бIухой.

ТIаккха майда тIа йоал байркхаш бе йоахкача наьха колонна; Грозненски гарнизона бIухой колоннана тIехьа дIаовтт уж. Уж ба Советски Даьхен цIейна хетаяь хиннача социалистически яхье котбаларах уж цIе байракхаш демонстраце яхьа бокъо яьккха дикагIбола къахьегамхой.

Майда тIа йоал парте, къахьегама, комсомола, Сийлахь - боккхача Даймехка тIема ветераний колонна. Нохч - ГIалгIайчене эггара дикагIа лоархIа нах ба уж. Уж ба, Октябра Даьхен дийна бола тешаш. Цар, шоаш хьадаьд истори. Таханара гIоза вахар бIаргагуш белакъеж уж, ког саббаре лувз цар. Царна тIехьа боагIа кагирхой, царгара эстафета хьа а ийца, дIабаха безаш бараш.

Кхоана мехка дай а хинна дIаотта безаш бола, болхлой профессеш караерзаеш боахка профтехобразоване училищай дешархой боагIа тIаккха. Массава а юхь елаш, сийрдаьнна ва. Цар доккхал ду Советий мехка хьабаь, хьалкхийна шоаш хиларах. Шоашта езаш йола говзал караерзае бокъо хиларах.

Профтехучилищай дешархошта тIеххьа майда тIа боал из сийрдайоахаш, хозача дувхарца кийчбенна бола Грознерча школай дешархой. Школьникий бе доахк зизаш, плакаташ, лозунгаш, партеи правительстваи кулгалхой портреташ, тайп-тайпара транспаранташ. Дешархошта юкъе ба октябряташ, пионераш, комсомольцаш, тIехдика дешаш бола кIаьнкаши йоIигаши. Уж ба вай гIоза кхоане. Эггара зIамагIбараша шоай бе доахка зизаш лу трибуна тIа латтача республика партийни а советски а кулгалхошта, кхыбарашта.

Нохч-ГIалгIай столица Грозне Центральни майде кхоач городерча районашта юкъе Октябра юбилейна хьалхарча яхье котъяьннача Старопромысловски района къахьегамхой колонна. Царна хьалха боагIа ЦIе байракхаш яхьаш бараш. Транспаранташца, плакаташца лозунгашца, зизашца дика кийчъяь я района къахьегамхой колонна. Уж ба Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача таханарча юбилейна, дика къахьегама совгIат а кийчдаь, накъабахара шоай хьинари низи кхо па беш къахьийгараш, шоай дай сийдола гIилакхаш дIахокхухьараш. Дегаш гIоздаьнна цIей дездеш ба машинашъераш, мехкдаьттахой, гIишлонхой, транспортникаш, кхачан промышленноста, халкъа боахама кхыча доакъой болхлой.

Октябра юбилейна накъабоагIаш района коллективаша даьха къахьегама толамаш довзийташ рапорт дахь цар. ЧIоагIа доккхал де а йиш йолаш производственни хьокхамаш даьхад цар дIабахача итт бетта. Товарни продукци маьхалъяккхара паччахьалкхен план 103 процент кхоачашъяьй промышленни предприятей къахьегамхоша. ПланагIа лаьрхIачул совгIа ара а хийца, цар маьхалъяьккхай ялх миллиони 575 эзари сом мах бола тайп-тайпара продукци. Заданел совгIа продукци арахецара шера тIайийца хинна социалистически декхараш 178 процент кхоачашдаьд района къахьегамхоша.

Къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план 10,8 процент тIеххоачашъяьй цар, хьаеча продукцега дIадодар оттабаьча боарамал 2,7 процент лохдаьд. Итт бетта паччахьалкхен заданел совгIа баь пайда 12,5 миллион сома маьхал тIех ба. Соахка укх хана арахецаш хинначул 29,1 процент дукхагIа я районе арахеца промышленни продукци. Цудухьа чIоагIа дегаш гIоздаьнна дезду цар Октябра цIей.

«Сийле хийла социалистически яхье хьалхалаттарий!» «Даим дахалда, чIоагI а лулда советски халкъашта юкъера доттагIал!» яхача дIайхача дешаща моаршал хетт трибуне латтараша района къахьегамхошка. Ура! Ура! Ура! яхача дешаща жоп лу демонстраце дакъа лоацараша. Дезача денна дика совгIаташ а кийчдаь, мейбаь гIа боахаш, иллеш доахаш, дегаш гIоздаьнна болаш боагIа Октябрьски УБР, «Грознефтегаз» яхача мехкдаьттан газовии управлене, «Октябрьнефть» НГДУ. Грозненски ремонтно-механически завода, Госприемка системагIа болх беча СССР 60 шу дизара цIерагIча производственни объединене, «Старогрознефть» НГДУ «Чеченоингушагропромстрой» объединене, Грозненски аьшкбетона изделей завода, «Грозтрубопроводстрой» треста СМУ-5, кхыча предприятейи организацейи къахьегамхой, ЦIеча байракхашца, транспаранташца, зизашца ега я цар колоннаш.

(Инстедоалар 4-ча оагIо тIа).

ПЕРЕСТРОЙКАХ ДОЛА КЪАХЬЕГАМХОЙ ПИСЬМОШ

Вай — производства дай

ХIАРАНЕ ГIУЛАКХ

Дукха ха йоаццаш, оаха тхоай № 2 йолча цехе итоташ йир 9 бетта баьча балха. Аргда аз, коллективо гойта хьокхамаш гIадвугаш да. Планал совгIа пачхаьалкхенга ехкай 80 эзар сома маьха продукци. Кхоачашъяьй поставкай план а. Цехе я наха хоатташ дола товараш хьаду бригада. Дика къахьег цо а. Планал совгIа арахийцай 20 эзар сома маьха продукци.

Мишта вIаштIехьдаьлар тха из толам баккха? Цу хаттара жоп луш, дисциплина чIоагIъеннай, порядок я, болх эргабаьккхаб, кердачох пайда эц, наха хьинар ца кходеш къахьег, аьлча, харц хургдацар. Цхьабакъда, сона хетачогIа, керттердар кхыдар да: коллектива гIулакхаш коллективо ший бе дохкар. Перестройка оаха дIайолаяьй болхлой психологи, уйлаш эргаяхарца. Нах кхетаде баьннаб: производства дай шоаш болга. Цу тайпара кхетам хилча моллагIа а хало эшае, моллагIа гIулакх тоаде таро, низ болаш хургья коллектив. Хьожаргда вай цунга тха цеха вахарга гIолла.

Диъ шу да оаха тхоай балха коллективни подряд юкъейоалаяь. Духхьал дIааргда аз, подряда низ мабарра укх шера мара кхетабанзар оаха. Хьалхарча шерашка цунах боала пайда кIезига бар, хIана аьлча гIулакхаш дикагIча оагIорахьа хувцалацар. Цудухьа из форма пайдане хиларах шекбувла а баьлар. Уйланга бахар цеха а заводоуправленера а кулгалхой, тха мастераш. Уж болабелар тайп-тайпара эксперименташ балха юкъекхахьа. Амма, хувцалуш хIама-м дацар. Цу хана ший дош аьлар коллективо. Вай леладечох хIама хургдац, нагахьа санна кхаь-йиъ тайпара продукци хьаеш йола подрядни бригадаш цхьа тайпа продукци хьаергйолча бригадашта ца йийкъача, аьнна. Из даьчул тIехьагIа подряд пайда бе яьлар. ХIаьта эггара керттердар, — нах уйла е болабалар «вотн» варга а ца хьежаш, шоай гIулакха дай уж шоаш хила безалга цар кхетадар. Таронаш а лехаш, царех пайда ийбе баьлар болхлой, айелар цар инициатива. Масала, болхлоша шоаш уйла а яь хийцар изделеш хьаяра технологеш. Нагахьа санна, хьалхагIа массехк операци массехк станока тIа кхоачашъеш хиннаяле, хIанз кхоъ-йиъ операци цхьан станока тIа кхоачашъю. Шоана ма хеталда цу гIулакха оаха керда станокаш дIаоттайр, аьнна. А! Уж операцеш чакхйоах къаьнарча станокаш тIа. Кердача хьале болх беча станокашта мел эша оснастка кийчъяраш болхлой шоаш бар.

Фу делар тхона цо? Шозза айелар къахьегама овсарле. КIезиг-дукха къоастае вIаштIехьдаьлар, чIоагIа Iаткъаш йола кадраш ца таара проблема. Лакхъелар производства эффективность.

Масала, хьалхагIа цхьаннахьа юкъебоагIаш бацар тха такелажникаш. Вешта аьлча, шоай лоIаме бита бар уж. Царна хIара денна къаьст-къаьста заданеш тела езаш хулар цеха кулгалхой, мастераш. ХIаьта уж бIарга кIалхарбаьлча, хIама а ца деш, хьал-Iа ухаш лелар. Стружкаш, кхыйола отходаш хан-ханнахьа цехера дIаараяхацар, станокий гонахье хьалйинза хулар стружкаех. Уж цехера араяха транспорт яц, аьле е кхыдола бахьан корадий, хIама а ца деш багIаш хулар, цеха кулгалхоша, мастераша транспорт е кхыдола эша хIама вIаштIехьдаккхалца. Из Iаткъар станочникий балха. Цу тайпара хьал дIахо ла йиш йолаш дацар. ФуннагIа даь а, цхьа хIама де дезаш дар такелажникий бехктокхам айбара. Доккхача маIане да, шоай болх тоабара де дезар такелажникашта шоашта дагадеха хилар. Къаьстта шоай бригада вIашагIйолла лаьрхIар цар, дерригга а балхаш шоашта дIатIа а эцаш. Вешта аьлча, шоаш производства дай хилара уйла чуессар царна. Цунах ерригача а цеха пайда баьлар. ХIанз цеха корпусашка чуваьннчоа гургьяц стружкаш, отходаш. Укхаза массе а хана дика порядок лоаттаю, цIенеи лостам баьн хул. Цу тайпарча хьале болх дикагIа бе безам отт, лакхъеннай производства культура.

Болхлошта шоаш производства дай хилара уйла чуйоссаро тхона хIанз таро лу къахьегама коллективех долча Законах бизза пайда ийбе. Тхо доча из Закон формально а ца леладеш, мадарра болх беш да. Цунна тешал деш дола масалаш доаладе безам ба са. Цхьа ха яьккхар массехк станок болх а ца беш латташ. Ехаяр патронаш. Уж хувцара-м дукха ха эшацар. Цхьабакъда, гучадаьлар тхона эшаш йола патронаш йоацалга. Из нийсденнадар технолога енна заявка харцахьа хиларах. Болхлоша шоаш дIатехкача гучадаьлар технолог ший болх бовзаш воацалга. Цудухьа коллективо соцам бир: «Цу тайпара технолог тхона эшаш вац», аьнна.

Дукха хьовзам хулар цеха В. Иванова бригада бахьан долаш. Бехке бригадир вар. Ше лакха квалификаци йола специалист вар В. Иванов. Цхьабакъда, духхьала ший е бригада гIулакх дика дIадахача, кхычоа сагота хилацар. ДукхагIа ахча тела балхаш мара хьайде тигацар. Кхыча тайпара аьлча, ерригa а цун уйла сом-эппаз дукхагIа даккхара тIаерзаяь яр. Из лазар кхийттадар цхьаболча болхлоех а. Цхьабакъда, бригада дукхагIбола членаш раьза бацар шоай бригадира леладечоа. Цудухьа цар шоаш дувца оттадир из дош цеховой собране. В. Иванов бригадираллара дIаваьккхар. Цунна метта хержар болхло А. Пальченко. Из дарах раьза ца хинна 4 болхло бригадера дIавахар. Бакъда, из бахьан долаш коллектива болх талха-м талханзар, тоабелар. Нах кIезигагIа бале а, планал тIех продукци арахийцар. Укханах дукхагIа доагIа, вокхох кIезига лу, яхаш, къеста а ца беш, шийна тIабилла болх кхоачашбу хIанз цу бригадо.

ХьалхагIа наггахьа мара шоаттдийнахьеи кIирандийнахьеи салаIа вIаштIехьдалацар тха. ГIулакх цхьан кога тIа ца доалаш леладора, кIордаьяр штурмовщина. Из дIадаьлар доал бригадирашка, болхлошка шоашка дIаделча денз. Тха цехе болх беш я хIанз бригадирий совет. ХIара бетта хул цун заседани. Цига цар кхестаду болх вIаштIехьбаккхара, нах дIа-хьа хьожабара, цеха производствана доалдара дешаш. Шоай коллективай реальни таронашка хьежжа цар шоаш балха планировани ю. Цо карагIдоалийт массаза а ший боаррамагIа гIулакх дIадахьа, штурмовщина цIенъяь дIаяккха.

Цеха коллектива хIара член производства да хургвола хьал вIаштIехьдоаккхалга атта гIулакх дац. Е цхьан дийнахьа хьаде йиш йолаш хIама а дац. Цхьабакъда, динза даргдоацаш гIулакх да. ХIана аьлча, моллагIа а цхьа звено ехача из цу сахьате Iаткъ ерригача а коллективана. ХIанз тхоай цехе штокаш арахецача роботизированни лини еш доахк тхо. Укх деношка ши резец а ийца фрезеровщикаш болча вахавар со. КIезига хьакха дезаш дар уж. Из болх хьабара иттех минут мара йоае езацар. Цхьабакъда, цхьа кIира даьнначул тIехьагIа мара бергбац оаха из болх, аьнна, юхавайтар со фрезеровщикаша. Аз яхац, са резецаш хьакха уж декхарийла ба. Амма, цар кхетам лакха хинна баларе, шоаех производства дай царна хийттабаларе, новкъостал ца деш дIавохийтаргвацар со. ХIана аьлча, царна шаьра ма хой уж резецаш ца хилча роботизированни лини хьаеш боахкача наьха болх сеца латтаргболга. Халахете а, цу тайпара масалаш кхы а доаладе йиш я. «Са гIулакх даьлча, кхы цхьаннена а со декхарийла вац» яхача принципагIа бахараш болаш ба. Масала, дуккхача шерашка тха цехе къахьегаш хьабоагIа токараш В. Аверьянови Г. Рублеви. Шоай балха говзал тIехдика йовз царна. Эсала къахьег ала йиш яц царех. ХIаьта а коллективе лоархIаш-м бац уж. ХIана? Шоай таронех, низех бизза пайда цар ца ийбендаь, шоай опыт, знанеш новкъосташта дIайовзийта тIера боацандаь.

Совлен хьацар даккхара тIера бац цу тайпара нах. Уж массаза а юстара латт ерригача коллектива гIулакхашта. Царна бала бац цехо, заводо план яьяр е яьйцар аьнна, шоай гIулакх лерттIа дIадахача. Из позици йохаяр, цу наха кхетам балар хала а, амма ерригача коллективо денна уйла е езаш а гIулакх да.

Перестройка процесса юкъеваха веза хIара болхло. ХIаьта эггара хьалха хIаране хьадда шийна белгалдаккха деза перестройка яхалга фуд. Сога хьаттача из да, хIара болхлочо ше производства да волга кхетадар. ТIаккха мара хургьяц моллагIча а коллективе бокъонца йола перестройка.

У. ДАУДОВ,
Грозненски ремонтно-механически завода шоллагIча цеха бригадир, КПСС член.

ТАРОНАШ ЙОЛАШ Я

ЛурчагIа жа леладеча бригаде коллективни подряд юкъейоалайир оаха. Шу чакхдоалаш итог йича гучадаьлар къахьегам иштта вIаштIехьбаккхаро толамаш даха вIаштIехдалийталга. Масала, дукхагIа яьккхар хьайбай продукци, кIезигагIа хилар цунга дIададахар. Кхы а цхьа хIама да. Хозрасчетни заданега хьежжа баьча балха аз а колхоза планови отдело а яь экономически итог цхьатарра хилар. ХIаьта итог еш со цхьаь вацар. Новкъостал дир сона, сода цхьана болх беш болча Толмачев Алексея, Горбунов Вяктора, Турзай Семена.

Цо хьахьекхар ше производства да волга кхетадича ше хьадаьр лархIа сага безам хилар, продукци дукхагIа яккха. цунга дIаcодар лохдара таронаш лаха из воалалуга. Хьалха, оаха кходаь доакъар. кхыдар ца лоархIаш, алапеш телача хана дацар из. Лоацца аьлча, ший доалахьа долчох санна дог лазаш болх бе Iомаву подрядо.

Иштта ва хIанзарча тха коллективера хIаравар. ХIана аьлча. хов продукци дукхагIа ме йоаккх, цунга дIадодар кIезигагIа ме хул хьадоагIа алапи дукхагIа хургдолга.

Соахка баьча балхах хIара бетта ийдаь аванс доацаш, ворхI эзар сом делар бригадана, е лурчагIа ийца хийначул 12 процент дукхагIа. Из, керттерча даькъе, доакъара кхом беш, жена дикагIа Iунал деш болх барах хьахинна да.

Укх шера хIара бIаь жийна тIехьара 130 Iаьхар хьакъоаста а беш, хIара устагIана тIера 4,1 килограмм тха лергар, хьайбаш Iангара даха геттара хала хинна доллаше а. Кхоачам боллаш хилазар соахка кийчдаь доакъар а.

Тха коллектива балха хьокхамаш кхы а лакхде йиш йола таронаш кIезига яц хIанз а. Царех дукхагIъярех пайда эцалга тхох тийша а дац. Масала, бригада, доккха деце а хIанз а колхоза зе деш я. Цхьабакъда, шеко йоацаш пайда беш хургьяр, тха коллективо колхоза правленеца оттадеча договорага хьежжа, хьайбаш Iангара дахара тоъал тхона доакъар Iалашдоре.

Жа леладеш аз болх бу ткъо шу совгIа ха я. РационагIа жа ккхабара тхона кхоачам боллаш доакъар хинна ха дагаягIац сона. Из кхоачамбоацар дIадоаккхаргдац эрий буц тIаювлача даьгIений тха специалисташа дукхагIа йоакхо еш ца хуле. ХIара шера кхы тIа а тайп-тайпарча баьций ги, буц сихагIа тIайоалийташ йола удобренеш тувсаш уж тоаеш ца хилча гIулакх хургдац. Перестройка наькъа тIа а баьнна производства интенсификаци е безам бале культурни даьгIенаш хьа ца йича а даргдац. Уж хьае еза ха хьатIаккхаьчай, партеи правительствая хIанз дIадехачунца мутIахьа дале.

Интенсификаци яра хьакъехьа боахаме деш цхьаккха хIама дац. аьлча а, бакъ хургдац. Масала, дикача фух 50 ка ийцаб колхоза правлене. Цу гIулакхо йиш хулийтаргья колхоза жа Iул тоале. Цо йиш хулийтаргья дукхагIа Iоахарий хьалкхеде а тха даккха а.

Республика толашагIдолча жа леладеча боахамашка жерч Iай. гурахьа дахкаргдолаш болх вIаштIехьбаькхаб. Из геттара дика гIулакх долга хьахьокх опыто а цу боахамаша доахача толамаша а. Цхьабакъда, иштта из де тха боахаме хIанзарчоа лерттIа хьалаш дац. Яц пайдана помещенеш. Уж хьаяра новкъарле ю тха колхоза а района а кулгалхой бюрократизмо. ГIулакх дара даттара гIертача а уж метахьа баха магац тхона.

Массехк шу да тха боахаме керда жел хьаеш йола. Колхоза ший рузкъа чотагIа е йолаьяр из. Цхьабакъда, кастта белгалдаьлар из яь яккха боахама низ дIакхоачаргбоацалга. Керттера бахьан — тоъал гIишлон материалаш ца хилар. Ахча доллаше а уж эца моттиг яц.

Тхой тиша желаш низ дIакхоачар даь оахош тоаьй оаха. Цхьабакъда, йол хIанз а эшачох 40 процент мара хьатIаенаяц.

Цу тайпара, хьайбай продукци дикка дукхагIа яккха таронаш-м дукха я. бакъда царех лерттIа пайда эца йиш йолаш дац-кх тхо, безам бале а. Тхона новкъостал эш.

М. СУЛЕЙМАНОВ,
Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза вокххагIа вола жа Iу.

Письмош тIара мугIараш

Тха халонаш...

50 шу совгIа ха я С. Орджоникидзе цIерагIча Грозненски стадиона къулбаседа-малхбоале оагIорахьа Батаева хутор хьахинна. Укхаза баха хайшараш бар чуIе фусамаш йоаца, уллув ухкача мехкдаьтта чакхдоахача заводий болхлой.

Уж баха хайшача юххьанца денз, царех «самозахватчикаш» бир Заводской райисполкомо. Цигара хьадоагIаш да укхаза бахача наьха хьашташта йоакхо еш ца хилар. Бакъдар дийцача, цIенош учете оттадаьд.

Гуйрийна денз бIаьсти яллалца гIаш е транспортаца чакхвала йиш йоацаш хул тхо даха улицаш. ЦIи яьлча фу дергда-хьогI, яхаш кхераш дах тхо. Цамогаш хиннача сага «Скорая помощь» йийхача, унахо носилкаш тIа а вилла, машин йолча дIатIавахьа везаш хул. Вай хана ла йиш йолаш хьал дий из??

Оаха ловча балех, Iувшача халонех дика хов Заводской райисполкоме. ХIаьта а, шоашта хIама ца хезача санна, йист а ца хулаш багIа. Тхона хьалхашка латтача халонех, проблемаех дог лазаш бац районнии Грозненски городскойи Советий халкъа депутаташ.

ШАМСУДИНОВГIАР, ЧЕРЕМНОВГIАР, ЗАЙЦЕВГIАР,
письмона кIал кулг яздаьд Батаева хуторе бахача 10 дезало.

Маца лоталургья лампочка

Советски районе Итумкалински юрта Совета чуйоагIаш я Тазбичи яха юрт. ХIанзарча юрташка санна, сайрийна из спирдайоаккхаш лоталу цига лампаш, бахача наьха цIеношка телевизораш, приемникаш...

Цунна гаьна йоацаш, кхы цхьаькха юрт я цу районе, Хельди яха безаме цIи а йолаш. Цу юрта бах XX-гIа партсъезда цIерагIча колхоза болхлой. Дукха бах юрта комсомольцаш, кагирхой, бераш. Мишта бах уж? Бераш школе ух Тазбичи яхача юрта. Вешта цар юрта-м школа ца хиларал совгIа, хIанз а электричество а яц. ХIаьта фу дувцаргда укхаза салаIарах, телевиденеи радиоси кхувш боагIача наха луча кхетамах лаьца? Дукха говргбий уж юрта, иштта мара баха хьалаш ца хилча?

...Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизад. Иззал шераш дIанхад В. И. Ленина лампочка берригача мехка лотаенна а. Маца лоталургья из Хельди яхача юрта?

Га тIаккхетар кхераш...

ДоаггIача бесса наха доал ца дарах ткъовронгаш йIаьхенна, тока сьргех дIахьекхалуш латт гаьнаш. ХIаьта, мух баьлча царех фу хургда кхетаде хала дац. Цхьа масал доаладергда аз цу кхъекхьа.

Июль бетта дар из. П. Мусорова цIерагIча улица тIа цхьа кIарцхал хаьрцар. Ше Iойожаш цо тийда электрически саьргаш наькъа йисте Iолийгар. Ираза цига саг ца нийслуш, кхы зе ца деш дIадаьлар из. Сихха районе свет дIа а йоаь, аварийни бригада оарцагIъяьнна, тоайир свет.

Тха цIенна уллув ягIа кIарцхала ши га. Мух баьлча, цар электрически саьргашта замыкани йир кхераш аз телефон техар НГДУ «Октябрьнефта» производственно-ремонтни цеха диспетчерага. Цо баьча хоамагIа сона хайра мух баьлча, свет дIайоаелга. Цул аттагIа дацар гаьний ткъоронаш лоацийча, аьнна аз даьча хаттара, н. Костенкос аьлар:

— Тхога телескопически вышкаш яц. Цул совгIа, цига эшаш йола «Мекрула» яха машина а яц. Хьа дехар кхоачашделга горэлектросета гIулакх да.

«Грознефта» «Икарусаш»

Городерча тайп-тайпарча моттигашка хила везаш хул со. Города наькъашка са а. кхыча наьха а теркам тIаувзаш «Грознефть» аьнна дош тIаяздаь цIе «Икарусаш» лел. ТIеххьарча хана уж дукхагIа хилча санна хетаденна, автобусаш зе ваьлар со. Аз белгалдаьккхар, шофери цхьаькха цхьа саги мара чу ца вагIаш уж лелалга.

Сел йоккха автобусаш яьсса лелачул бакъахьа Сона хац, из хьан гIулакх да. Бакъда, цаI да кхувлаш маршрутех лелача автобусашта цар гIо дича?

Сона хетачогIа, «Грознефта» кулгалхоша, оаха санна уж зийча, бакъахьа дар. Вешта, цар пурмагIа лелий а мича хов уж-м...

М. ШАМАЕВ,
тха штате воаца корр.

«Перестройка леламо тешал ду хиланза даргдоаца хувцамаш делга хIанзарчоа мело лелаш хилара. Из доагIа экономика сферана а, социальни даькъана, идеологически сферана а, партийни, советски, боахама органий, кулгалдеча кадрай балха а, къахьегама коллективай балха а».

«Перестройка эггара халагIча хан-юкъа чуденнад вай — практически гIулакхий хан-юкъа. Перестройкас толам боаккхаргхилара тешам луш долаш керттера дар фуд аьлча, из да тIайийяь решенеш кхоачашъяра тIагIертта а де лерхIачоа тIаберзабаь а болх бара керттера теркам тIабохийтилга».

ЙОАЗОНХОЧУН ТРИБУНА

КЕРДАДАР ХЕСТАДЕШ

Вай тахан доккхал а ду, сий а ду, тIехьашкахьа юха ца хьожаш, кхерабенна юха ца бовлаш, шоай вахар Октябрьски революцена дIа а луш, шоайл дукхха чIоагIагIа хиннача моастагIашта хьалхашка гора ца отташ, лоаман лаьчаш санна, майра леташ лийгарий. ЦIаккха а ма йожийла цар сийле!

Октябра байракха кIал, Ленина, цо вIашагIъеллача коммунистий парте хьалхаленца Iалаьмате хала а, цунца цхьана, сийлахьа а никъ хьабенаб вай советски халкъо укх 70 шера. Дунен исторена довзац, иштта лоацача юкъа цхьанна а халкъо даьха, вай даьхараш санна толамаш. Баьде, тIехьайиса хинна Росси, Кавказа а мехка кхыча йистой а къамаш, тахан хьалхарча мугIаре латт. ХIаьта из къаьгга хьагу вай литературе.

Октябрьски революцен низболча болара хьаелланза а чакхъяккханза а ягIйоаца керда этап я перестройка. Вешта аьлча, из революци дIахохьолга да. Октябра хьалхарча деношка денз, дерригача дуненна а хозаш, Ленина дIакхайкадаьр да Iаьдал халкъа доалахьа хила дезалга. Тахан парте вайна хьалха а доах, берригача мехка, иштта рузкъана, боахама доалде декхарийла дар халкъ хилар. Цхьабакъда, шерагара-шерага дебаш хьадаьхкача айпаша. коллективашта, боахамашта керте лаьттараша меттел, партийни, пачхахьалкхен йоккхий посташ бе а ехка баьгIараша бийцача оапаша, шо-шоай портфелаш лораяр духьа. ца даьр даьд, яхаш яьча приписокаша халача хьалашка кхоачабир мохк а общество а. Коллективашка хоаттам а боацаш, хьакимаша тIера тIоа дIа а ийбеш, дайхар боахамаш.

Боахамашта талмастта доалдича, хьалъеш йола гIишлош е еззача бесса ца йича, дехка наькъаш ах шу а далалехьа дехача, арахецача продукце дикал лоха хилча сенах, мишта бIаьхий хул мохк а халкъ а? Кхы дIахо: ца даьр — даьд, яхаш IотIадетташ хилча?.. КIезига моттигаш хиннаяц вай вахаре боахам, бIарчча коллектив хIалакъяьр, дIаваькхав, аьле, кхы дикагIча балха вохийташ? ДIахо парте а е халкъо а ла йиш йолаш дацар уж гIулакхаш. Уйла йича, кхыча тайпара из хила йиш а яцар. Миллионаша шоай вахар дIаденнад Советий Iаьдал доаккхаш, чIоагIдеш. Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа ткъо миллион адам деннад Октябро енна паргIато дIа ца хеца. Царна, цар вахара хьалхашка, шоай сийрдача уйлаехи чIоагIача нигатехи ца бехача бакъболча ленинцашта — большевикашта хьалхашка тахан вайх хIаравар декхарийла ва парте чура а арахьара а политика дег тIара къоабалъяьи хьаллаьцаи ца Iеш, бакъдола патриоташи интернационалисташи хиларах тарра. воай мел бола низ, хьинар, говзал, маькарло дIа а луш, толамца перестройка чакх а йоаккхаш, вай социалистически общество массадолча айпех IоцIенъе. Кхыча тайпара даха а, тIехьа тIаккхувргйолча тIехьенашта зулами айпаши воайл тIехьа дита а бокъо яц вай — таханарча советски наьха.

Дукха да, динза дарг а доацаш. вай юкъагIдиса латташ. Царех керттерчарех цаI хет сона. вай тахане бахьанце лийгарий сийле лораелга. тIаккхувча тIехьенашта уж бицлургбоаца хьалаш хьакхоллалга. Дега тоам хулаш, дайх доккхал а курал а лийташ дар граждански тIема шерашка Долакха-Юрта лийгарий сийна хьалдаь мемориал — чурт хьаделлар. Эзараш нах бар цига цу дийнахьа. ХIаьта, кхыча юрташка? Мел турпалаш лийгаб Экажкъонгий-Юрти СурхотIен йоагаьча деношка?

Къаьстта белгалъяккха лов сона се ваь. хьалхийна Пхьилекъонгий-Юрт а цигa хинна лира тIом а. ГIалгIай мехка эггара хьалха кIайбарий къизал качъенай цунна. Сатоссача хана, цунна цIераш а тохаш. тIалетай, туркий доазон тIара юха а яьккха, революци хIалакье центре йодаш хинна кIайбарий бIарчча дивизи. Цу бус диллача лай тIа, чухьарча барзкъашца, когаш а берзан Iоажал йицъенна духьалъэттаб царна са юртахой, шоай майралцен деналцен тIалетараш амагIбоахаш. Юрта чу ца болийташ массехк сахьата юхатехаб цар моастагIий. ТIаккха, уж хьаллаьцаб гIалгIай юрташкара кхаьчача оарцо. Пхьилекъонгий-Юртан Карабулакаи юкъерча кхо километр болча оаса тIа ши эзар нел совгIа дакъа а уллийташ, эзараш човнаш хинна а болаш. тIехьашкабаьннаб моастагIий. БIаьш гIалгIай лийгаб цу тIем тIа. можахмекхах чо баланза хинна кхувш боагIараш а тIехьа. Кхалнах а хиннаб цу тIем тIа дакъалоацаш. Царна оттаде дагIаций мемориал — чурт? Из деций Октябрьски социалистически революцен турпалий истори?

Тахан парте а замано а вайгара дIадех историе бакъдараш дийн а даь, хьалъоттадар. кхоаненна юхедитар, цар гIонца тIаккхувча тIехьенашта нийса кхетам балар. Укхаза белгалдаккха доагIа Пхьилекъонгий-Юрт. Экажкъонгий-Юрт. СурхотIа хинна тIемаш. 30 шераш чакхдоалаш а тIехь. школе хьехаш хиннача учебникаш тIа дувцаш хиннялга. КIезига аьннад цу тIемех Октябро хьа а кхелла. вай литературо а. ДукхагIча даькъе. сайна ю аз из Iоттар. Иштта белгалдаккха деза. лакхехьа мел дийцача гIалатий боагIа мах хоадабеш йоазонхочун трибуна тIара хоадам боллаш дош вай республике ца аьнналга.

Вай вахаре, экономике хиннача, хIанз а цIендаь дIадаланза долча кхоачамбоацарий овлаш хьагуча а доахаш, уж дIадахара никъ хьехаш дола къамаьл а кIезига хиннад нохчийн гIалгIайн литературе.

Со валлац вай литературо гIа дIахьалхашкахьа бакъкхабац ала, из-м кхыча зIамигача къамий литература санна дегIанхд. Нагахьа санна. Октябро енна паргIато, нийсхо. доккхийча а кагийча а къамашта юкъера доттагIали дега цIенали вай доккхал-курал яле. цо хьакхелла нохчийн гIалгIайн литература. хьалха дIаяхача ханарча даьй вахара истори а санна. граждански тIема. индустриализацеи коллективизацеи чоалхане зама. Сийлахь-боккхача Даймехка тIема туржаI. цхьанна а моастагIчоа, харцонна йохалургйоаца вай къамашта юкъера барт-цхьоагIо, таханарча советски сага бакъдола сурт-сибат гойташ дола кизга да. Цун хьакхоллар а, дегIадена чIоагIдалар а хьахилар халкъа багахбувцамеи эрсий классически литературан ларда тIа. Исторически лоацача юкъа, кхыча замашка литератураша бIаьшерепашка баь никъ беш массехк гIа лайзар цо, багахбувцамгара романашка, поэмашка, драматически произведенешка кхоачаш. Из бар бIаьшерий боадонера малхага лайза гIа. ГIалгIайи нохчийн литературашта лард йоллача лаьттача Мальсагов Заурбека, Беков Тембота, Бадуев СаIида, кхыбарашта уллув хьалъэттар Арсанов Саидбей, ОзиевгIар Ахьмади Салмани, Ошаев Халид, Музаев Нурадин, Муталиев Хьажбикар, Базоркин Идрис, Яндиев Джамалда, Мамакаев Мохьмад, Мамакаев Iарби, Осмиев Хьамзат, кхыбараш.

Нагахьа санна. 20-чей 30-чей, 40-чей шерашка литература дегIадар поэзе, йоккха йоаца прозаически, драматурге произведеней гома чу хиннадале, 50-ча шерашкара денз цо беркате гIа баьккхар, повесташка, романашка, йоккхийча поэмашка кхоачаш. Арадаьлар Арсанова «ДоттагIал довзача хана» яха роман, Ошаев Халида, «Алан шераш» яха роман. «Лоаман Iуйре» альманаха тIа кепатехар Чахкиев СаIида «Дошо бIоагIий» яха роман. Литература дукха дезараша боккха кхаъ хиларца тIанийцар республика халкъа йоазонхочун Боков Ахьмада повесташ. Базоркин Идриса «БIаьшерий боадонгара» яхача романо дегаш гIоздаьхар эзараш болча советски наьха. Дешараша доккха совгIаташ хиларах тарра. тIанийцар Боков Ахьмада «Беке къонгаш». Чахкиев СаIида «ШоллагIча дийнахьа Iуйрийна», «Бертий бийсаш» яха, Мамакаев Мохьмада «Революцен мурд» яха романаш. Ведзижев Ахьмада, Гайсултанов Iумара, Мусаев Мохьмада. кхычар повесташ, Сайдов Билала, Сулаев Мохьмада, Арсанукаев Шайхе поэзи. Кхы а иттех произведеней а цар авторий а цIераш яха йиш яр укхаза. Лоацца аьлча. тахан Къулбаседа Кавказе дахача къамий литератураштa нийсса дIа а, этта, дIахо а дегIадоагIа нохчийн гIалгIайн советски литература.

Дуккхача доазол арахьарча политикаша, социологаша, литературан искусстван дейтелаша «технически прогресса», «атома», «космоса», «скоростий» яхаш дукха цIераш техк укх бIаьшеренах. Цхьабакъда, вайна — советски наха — Октябра бIаьшере я вай дахар. Цо хьакхеллай керда зама, цун боларо эргадаьккхад адамий вахар, дунен пролетариато из тIанийцад къоабалдаь. Цун барт-цхьоагIонои деналои хьаййтар социализма лагерь. ТIаккха, вайл хозагIа, цIенагIа, дог-дикагIа. вIаши безамегIа а тешамегIа а мала хила веза? Сога хьаттача, вай хила деза эггара дикагIа а хозагIа а. массадолча хIаманна тIехь цIенагIа а. Дерригa дуне хьеж вайга тахан. Из дицде бокъо яц вайх цхьанне а! ХIана аьлча, кхело хьожадаь совгIат да вайна дуне къонделга.

М.-С. ПЛИЕВ,
йоазонхо.

ХАБАРЕХ ПАЙДА БАЛАЦ

Вай дездир Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дизара деза ди. ХIара къахьегамхочун балха стили методаши эргаяхара хьажар а хинна дIаэттар из. ТIаккха малагIча гIулакхаш ца накъабаьхкар цу дезача денна тха объединене цхьоалагIча цеха болхлой?

Эггара хьалха белгалдаккха деза, ийс бетта планаш оаха кхоачашъяьй. Мебела наборaш заданеех йоагIачул дукхагIа хьаяьй. 1,7 процент тIеххкоачашъяьй пхьегIий шкафаш арахецара план. Уж толамаш даха тхона новкъостал дир Октябра 70 шу дизара сийлеца накъадахара коллективе яьржача социалистически яхьо. Къахьегама хьокхам телараш ба тха дикагIбола нах — отделочницаш В. Гапонова, С. Ахмадова, столяраш В. Жмаев, А. Карьков, В. Закутнов, фурнитура комплектовщица И. Аверина, слесарь - ремонтник Е. Хиль, кхыбараш. Цар шоай хьинарца бехктокхам бовзаш хиларца дика толамаш дахарал совгIа, шоашта тIехьабоах цеха кхыбола болхлой а, социалистически яхьа творчески уйла юкъе а йоалаеш.

Цхьабакъда, цхьан энтузиазмаца гаьна гIоргвац. Цо хьахьокх перестройка болхлой морально кийча болга. Нах кийча ба тахан партен правительстваси дIа ма дехара къахьега. Амма, бокъонца перестройка наькъа тIа далара тхона новкъарле еш дукха да.

Къаьстта дувца безам ба са царех. Эггара хьалха тхона новкъарле еш да фанерово вально - заготовительни цехо хан-ханнахьа дахчан гамех яь щиташ ца лоаттаяр. ХIаьта цу цеха кулгалхоша шоай аргIагIа Ермоловски филиала бехк дIатIабехк, цар поставкай дисциплина телхаю, яхаш. Из бахьан долаш. мебель хьаеш долча тхона боаггIача боарамагIен дикеи бийдал лоаттаяц. ХIанз Ермоловски филиал капитальни ремонт яра дIакъовлаш я. ТIаккха хьабе вIалла болх а боацаш дусарг ма дий тхо. Оаха фу де деза? Теша лов, объединене кулгалхоша специалисташца цхьана тха цехе тахан эттача хьалашта уйла а яь, эшаш йолча бийдалца коллектив Iалашъергхиларах.

Хетаргахьа, къаьстта дувцанза даргдац тха материальни станочнии базах лаьца. МалагIча хьале я из?

Оборудовани ерригa а хувца езаш, къаьна я. Цудухьа, сменни, запасной оатхалаш лехаш массаза а удаш лелаш хул тха механик Б. Фотеев, фуннагIа а даь станокашка болх байтар духьа. Нийсса дий из? Дац. Механик снабженец вац. Цун декхараш кхы тайпа да. Цу хьале оаха план кхоачашъю духхьал наьха энтузиазма чотагIа. Цар балха ди йистедаьлча Iа а Iийя сверхурочно къахьег. Вешта аьлча, наха йоагIача балха ханал дукхагIа къахьегара чотагIа ю оаха планаш. ХIанз коллективо цу даькъе арадаьккхад: «ХIама ца дарах кIаьдлу» яха сатирически кица а. Хозахета дагадеха дешаш дац уж.

Оаха кхетадечогIа, перестройка — из да балха ерригача а сферашка эргалонаш яр. Из доагIаш да материальни производствана а къахьегамен бытовойи хьалаш тоадара а. ХIаьта тхо долча хулар фуд? Цеха помещенена ремонт яц. Укхаза чувеначоа гургда бIеха пенаш. Цкъарчоа цехе порядок е бола-м беннабар. Цхьабакъда, раствор хьа а бена Iокхоссар мара дIахо кхы хIама динзар. ХIанз из кхера а хинна, уллаш ба.

Дукха ха йоаццаш, цех Iана кийчъе болабеннабар тханцига. Бакъда, гIулакх дизза чакхдаккханзар. Тховнах Iургаш доахк, лакхе гIай IотIадилладац. Гуйранарча йоачан ерригa а тIоадал чуухаш латт тха цех, телха да уйнаш. Из бахьан долаш деталеш дIахьа кхухьа тележкаш лелае хала да. ХIаьта оаха царца дIа-хьа кхухьа дукхагIйола деталеш шаьрдаь, мебель хьаяра эшаш ма дий. Цхьаннахьа тележка дIа а кхийтта уж Iолийгача, наха баь берригa болх бов. ХIана аьлча, зIамига сос баьккхача а цунах брак ма йой. Цу тайпара кхоачамбоацараш, эшараш кхы а да. Оаха царех дукха дийцад профсоюзни собранешка, партийни бюро заседанешка. Цхьабакъда, хIанз укх сахьате, дувцарал совгIа хьахулаш гIулакх дац. ХIаьта тхона хабараш эшац, гIулакхаш эш.

З. УМАРОВ,
«Терек» яхача мебельно-дахчан хIамаш еча объединене цхьоалагIча цеха отделочникий бригада бригадир.

10 НОЯБРЕ—СОВЕТСКИ МИЛИЦЕ ДИ

МАССАНАХЬА БIАРГКХОАЧ

Наьха сапаргIато, салоIам, общественни порядок лораеча боккха лоархIам болаш ба участкови инспектораша беш бола атта боаца болх. Моттигаш нийслу корта бохабу малар менна, е наркотикех чам баьккха, е наха къоал даь, кхыдола зуламаш хинна.

Цу атта доацача декхарех дика лоархIабу Старопромысловски РОВД чуйоагIача Гагиев Аюпа Iийса керте латтача участкови инспекторашта кулгалдаран общественни порядок лораярен отделене болхлой. Наха геттара чIоагIа баркал оалаш, сий деш ба шоай гIулакх дика довзаш бола участкови инспектораш лейтенант Абубакиров Султан, воккхагIвола лейтенант Куркин Юрий, отделене инспектор капитан Заурбаев Iалаудин, боккхагIбола инспектораш капитан Лепиев Майрбек, майор Альбеков Шамхан, дукхха кхыбараш.

СУРТА ТIА: шоай профессиональни цIейна сийленца накъабахара де дезачох дагабувлаш ба отделене болхлой (аьрдехьара аьттехьа) капитан Р. Хазбулатов, капитан М. Лепиев, капитан А. Заурбаев, майор, отделене кулгалхо I. Гагиев, лейтенант С. Герасимов, лейтенант Х. Яхиев.

Р. АУШЕВА сурт.

70 ШЕРА ХА ТIА ЛАТТАШ

Укх шера 10 ноябре дезду советски милици хьаьль 70 шу дизара юбилей.

Къахьегача наьха классови орган санна милици хьахкеллар революци я. Милице органаш хьаеча керте лаьттаб В. И. Ленин, М. И. Калинин, Ф. Э. Дзержинский, М. В. Фрунзе. 28 октябре (10 ноябре) В. И. Ленина хьалхленца чурча гIулакхий халкъа комиссариато тIайийцар «Болхлой милицех бола» соцам. Болхлойи салтийи депутатий моттигерча Советий исполнительни орган санна советски милици хьаяра хьалхара нормативни акт яр из. Чурча гIулакхий хьалхара халкъа комиссар вар цIи хеза большевик-ленинец Петровский Григорий Иванович.

Советски милице революционни, тIема, къахьегама традицеш ноахалашкара ноахаленашка ювлаш, йIаьхегIа хулаш, опыт Iовш хьаенай. Цун историе оагIош тIа белггала моттиг дIалоац Нохч - ГIалгIайчен правопорядка дозорнеша. Граждански тIом болча хана ЦIеча Эскара доакъошца цхьана лораяьй цар революционни порядок, белогвардейцашта духьала тIом баьб, къовсам лоаттабаьб уголовни а политически а бандитизмаца. Баркал а оалаш, тахан дагалувц вай цар цIераш — Кравцов Петр, Ханиев Махьмад, Гандаров Эльберт, Еременко Прохор, Пузаков Дмитрий, Кагерманов Чоба, Кагроманян Гайк, Тумбинский Константин, дукха а кхыбараш. Милице хьинаре дакъа лаьцад халкъа боахам юхаметтаоттабеча, индустриализаци, коллективизаци еча, нэпманаша лелабеча тийшача балха никъ бехкаш хиннай. Социализм бахьанце шоай вахар дIаденначарех ба Ушаев Мазлакх, Изергин Георгий, Дымпер Абрам, кхыбараш.

Нохч - ГIалгIайчен милице шийгара денал бIаргадайтад Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа. Малгобек дIа а лаьца Грозненски мехкдаьтта тIакхача гIерташ вар моастагI. Абвера эпсараши Даьхе ехкараши юкъе а болаш, йоккха парашютни диверсионни десант ессар Нохч-ГIалгIайчен лоамашка. Фашистски командовани дагаяр цу операцеца шийна теркам тIа а эза тIем тIа латтача ЦIе Эскара доакъош тIеххьашка даха. Цхьабакъда, цох хIама хиланзар. МоастагIчун группировка йохайир милицен НКВД бIухошей.

1943 шера август бетта денз январь хьатIаотталца лоамашка чуяьннача моастагIчун формированеца латаш дукха байнаб милице а НКВД а болхлой. Иштта ший вахар дIаденнад Гудиев Тугана — Нохч - ГIалгIай АССР НКВД бандитизмана духьала къовсам лоаттабеча отдела начальника, Назиров Мухадина — уголовни розыска отдела воккхагIволча инспектора, Забалуев Владимира — Грознерча милице шоллагIча отделене начальника заместитела, дукха кхычар а. Денал долча милиционерашта Т. Гудиевна, В. Забалуевна «ЦIеча байракха» орденаш елар.

Сийлахь - боккхача Даймехка доакъошхой тахан а болх беш ба чурча гIулакхий республика органашка. Уж ба милице полковникаш И. В. Сабецкий, И. Л. Аванесов, воккхагIвола сержант А. А. Исламов, майораш В. С. Жерновицкий, А. Н. Тарасенко, старшина И. С. Трудков, кхыбараш.

Дукха ха я тIом чакхбаьнна, хIаьта а ала йиш яц зуламхой дIабаьннаб, милице салаIа йиш я. Халахете а, хIанз а кIезига бац наьха рузкъа даа безам бараш, харцахьарча наькъа тIа баьнараш. Нохч - ГIалгIайчен милице органаш ден а бус а ха тIа латт наьха сатем лорабеш, цхьайолча хана вахар дIадала дезаш а моттигаш нийслу царна. ЦIаккха а бицлургбоацаш шоай цIераш дIайовзийтай милице болхлоша Быхалов Василе, Кирин Владимира, Батаев Биберта, Мусаев Iисас, Магомадов Вахас; Шахбиев Iальвес, кхычар.

Дукха ха яц Шахбиев Iальви вай мугIарашка хинна. Цхьан бийсан духьалъотта вийзар цун герзаца кийчбеннача зуламхошта. Дукха ха яр нах бовхаш, боабеш из банда араьнна лела. Из лоацача хьинар а денал а бIаргадойтарах «ЦIеча седкъа» орден елар воккхагIволча сержанта.

Кховзткъа итт шу даьннад Советски милице. Дукха хувцаденнад цун балха тIа цу юкъагIа, кхыча бесса я организационни структура, управлене система. Цхьабакъда, цIаккха а хувцалургдоацаш цаI да — даьша дIадоладаьча деналеча гIулакха тешаме хилар. Тахан а милице болхлой ха тIа латт улицашка, общественни моттигашка порядок лораеш, оперативно - розыскной болх бу, паспортни режим лораяра тIахьожом лоаттабу.

Партийни а советски а органаша хадданза йоаххо ю милице кадраш хьахаржара, уж кийчъяра царна кхетам балара. Милице айхха бувзам ба къахьегама коллективашца, шоай лоIамагIа йолча халкъа дружинашца. Общественноста новкъосталца кIезига лийцабац укх шера зуламхой, хулиганаш, спекулянташ, пьяницаш. Дика дружинаш я «Красный молот», «Автоспецоборудование» яхача заводий, «Дружба» яхача картонажни фабрика.

Общественни формированешца, къахьегама коллективашца цхьана, милице органаша беча балхах боккха пайда боал. ТIеххьарча хана районашка белггала кIезигагIа ду зуламаш, хьинарегIа къовсам лоаттабу къаца хьегаш доходаш йоахачарца, базархошца, малар дIадаккхарах дола законодательство телхадечарца.

Тахан доккал а деш цIераш йоах оаха оперативни болх беча хьалха латтачар. Уж ба милице участкови инспектораш С. Абубакаров, А. Арсанукаев, уголовни розыска болхлой А. Добряков, В. Асхабов, кхенза барий гIулакха вола участкови инспектор А. Саатов, БХСС болхлой В. Томин, В. Ибрагимов, следователаш Х. Сагаев, Р. Симбагаев, патрульно - постовой служба подразделене командир Х. Хамидов, ГАИ болхло Б. Ющенко, дукхха а кхыбараш.

ХIара дийнахьа милице доккха эскар профилактически болх беш хул зулам ца далийтара, къахьегамхой вахара новкъарле еш дар дIадаккхара.

...Укх шера февраль бетта Заводской РОВД-е хоам бир малаш-б ца ховча наха чулийлха цIа дайхад, аьнна. Массехк ди даллалехьа милице болхлой вIаштIехьдаьлар зуламхой гучабаха а уж лувца а. Из зулам гучадоаккхача хьинаре дакъа лоацаш хилар НГIАССР МВД а Заводской РОВД а болхлой О. Ткач, С. Азизов, Д. Межиев, А. Маллаев, В. Баширов, кхыбараш.

НГIАССР МВД болхлоша В. Максименко, А. Зинченко, Назрановски РОВД БХСС оперуполномоченни В. Манафов юкъе а волаш хиннача группас укх шера июль бетта лаьцар дукххача хана денз бриллианташ дохкаш базар еш лийнна зуламхо.

«КIай у» оал наркотически веществаех. Из лазар дIа ца даржийтара дукха болх бу милице болхлоша. Укх шера апрель бетта чурча гIулакхий министерства уголовни розыска болхлой В. Веденкин, М. Дашаев, Октябрьски РОВД болхло М. Дараев оарцагIбовларах вIаштIехьадаьлар 5 килограмм наркотически веществаа йоаккхаш зуламхой лувца.

Республика милице лични состав хадданза лакхъеш я ший идейно - политически знанеш. Октябра гIулакха тешаме йолаш, машар боацаш къовсам лоаттабу правонарушенешца. Милице органашка чакхдоах цаI дола политденош, политпросвещене системе деш, партийни а советски а болхлощца вIашагIкхетараш хул, къахьегамхошта хьалхашка отчеташ ю шоаш беча балхах. Со аьнна, кура-сонта хилар, бюрократизм, хIама бе-башха ца хетар доагIаш дац милице болхлочоа. Из массаза а фийла хила веза, наьха сатем, социалистически доалахье лорае кийча волаш.

Я. БАЗГИЕВ,
НГIАССР чурча гIулакхий министра заместитель.

Ший моттиге

Грознерча Октябрьски РОВД начальника В. Акулова соца нъамаьл деш аьлар:

— Укх шера хьалхарча ах шера кхувшбоагIарий гIулакхашта йолча тха инспекце города цу тайпарча службашта юкъе хьалхара моттиг яьккхай. — Тхо гIадъдугаш итог я из, хIана аьлча, кхувшбоагIараштa, барт нийгIача дезалашта юкъе профилактически болх белга чIоагIа чоалхане гIулакх да. ХIаране дегага кхоачаш хила веза кхувшбоагIаращца болх беш вола саг. ГIадвуташ да иштта дIадахача шера а кхувшбоагIарашта йолча тха инспекце балха итогегIа городе хьалхара моттиг яьккхалга.

РОВД начальника дувцар бакъдеш дар ИДН начальника Иванюшина Анна Петровнас сога дийцар а:

— Iалаьмате дукха профилактически мероприятеш чакхъяха езаш хул тхо учете латта кхелаьтараша мишта деш, мишта бах, салоI хьожаш. Уж бахача кварталашка, цар даьшца-ноанощца, уж деша багIача школашка, профессионально-технически училищашка чакхйоах профилактически мероприятеш.

Дика бувзамаш лоаттаду ИДН инспектораша «Октябрь» яхача кинотеатраца. Укхаза нравственни даькъе кхетам лу кинофильмаш гойт кагирхошта, правовни темаех лекцеш еш, беседаш ю юристаша, милице, прокуратура, суда болхлоша. Иштта беча балхо лохъю правонарушенеши кхелатараша деш дола зуламаши.

Октябрьски милицен райотделе къаьстта дика болх барца белгалваьнна ва ИДН инспектор, милице воккхагIвола лейтенант Беков Iумар.

— Мишта вIаштIехьдоал хьа балха тIа толамаш даха? — хетт аз.

— Милице учете латтача кхувшбоагIаращца болх беш вола саг, эггара хьалха, бераш дезаш хила веза. Иштта хуле вIаштIехьдаргда хIаране дегага кхоача дIоагIа лаха. Цул совгIа ха деза цар оамалаш. Цхьайолча хана атта хилац кхелетарий оамалаш йовза, уж кхетае. ХIара дийнахьа кIаьд ца луш хадданза кхетама болх бе беза кхелетаращца, цар даьщца, ноанощца. ЗIамига участок яц са яр. Спартака, Левандовски, Белова, Сапашкински яха улицаш чуйоагIа цунна. Укхаза кIезига бац цахаддаш профилактически болх бе беза кхувшбоагIараш, барт нийгIа цар дай-ноаной.

— Масала, — йоах Беков Iумара. — КазаковгIар дезал барт нийгIа ба. Нана Мария — бераштa доалдара йолча бокъонех яьккха я, да Сергей алкоголик ва. Цар бераштa во хьокхам ба цу дезала луш бар. Цудухьа дикка хало ла йийзар цар йиIий дIахорча вахара никъ бокъалгахьа боаккхаш. ХьалхагIа гIаьле а увзаш моллагIа харцахьа хIама де юха ца къахкаш хинна Надя хIанз «Промавтоматика» НПО опытни заводе болх беш а сайрийнарча школе 10 классе деша ягIаш а я. Кастта милицен учетера дIаяккха а лаьрхIад оаха из.

— Пхийтта шу мара даьннадац Сагариев Мувсай, — йоах дIахо Бекова.—Бакъда, цун хIанзле кхийнад уголовни законодательстваца гIулакх хила. Кхо шу суд льяр цунна паччахьалкхен доаленна тIакховдарах. Кхо шу ха техар цунна чувалла, бакъда, зулам деча хана цун шераш кIезига хиларах условно такха езаш оттавир из ха. ХIанз, аз балха отта новкъостал а даь, опытни заводе токаралла къахьегаш ва. Числовой - программни управлени йолча доазол дехьара енача станока тIа къахьегаш ва Мувса.

Белгалданкха деза, Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дузача юбилей сийна яьржа хиннача социалистически яхье Беков Iумара хьалхара моттиг яьккхалга. Ер шу доладелча гIоне цун участке учете латтача кхувшбоагIараша цхьаккха а правонарушени яьц. Эггара хьалхарча даькъе, из дувза деза цо кIаьд а ца луш, кхелетарашта юкъе кхетама болх беш хиларца.

Кхы цхьаькха хIама а да кIезига лоархIаме доацаш— Iумар болх бешше а заочно деша вагIа Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университете исторически факультете. ХIанз из 4 курсе ва.

Цхьаккха шеко яц кхы дIахо йодача хана а ший балха тIа дика толамаш цо доахаргхилара.

А. ПЬЯНИКОВ,
тха штате воаца корр.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЛЕНИНСКИ НАЬКЪАГIА

Исторе чухь ца хезача тайпара доккхий хIамаш карагIдовларах доккхал деш ездир вай Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дизар. Из хIара советски сага деза дола юбилей вайца цхьана дездир массе а моттигашка вай доттагIаша а коммунизма идеалашта тIехьарча къовсамерча соратникаша а, берригача дика уйла йолаш мел болча наха.

Советски халкъ ираз долаш а доккхал деш а да, халача, бакъда, эггара хьалхалаьттарий сийдолаш болча ленински наькъагIа майреи чIоагIеи хьалхашкахьа дахара дола дакъа духхьал цунга кхачарах. Дерригa дуне раьза да вайна дунен цивилизаци дегIайоалаяра юкъе вай дихьа дакъа бахьан долаш. Гой мишта аьннад цу хьакъехьа индийски Iилманхочо Х. Мукердже: «Цхьаккха сага могаргдац советски халкъагара цунга кхача а йоагIаш кхаьча сийле дIаяккха, цхьаккха сага дицлургдац империализма дунен зIи эггара хьалха ходаьяр из хилар, кхыбарашта, кхы а дикагIа кийчбенна хила тарлурашта, из де ца мегача хана».

Кхыметтел вай идейни моастагIий а, тахханза болча наькъагIа гIа боахаш хьаденача советски халкъа карагIдаьннача къонахчалеи денален боаггIача тайпара хам бе безача кхаьчаб. Иштта, «Таймс» яхача лондонски газето «Дуне хIана да Россена декхарийла» яхача статья тIа язду: «ФуннагIа дале а, советски зама, ший лардага диллача цу ханалца цхьаккха саг ца вахача наькъ тIарча прогресса замана, Iалаьмате йоккхийча халонел, царех дукххаяраш хIанзчул тIехьагIа эшае езаш а йолаш, адамле духьала латташ яьккха котало хинна дIаэттай».

Советски кулгалхоша къайла кхахьац мехка долаш дола кхоачамбоацараш, массанена а хозаш критика ю. тоаду уж, белгалдоккх дунен кепайоазоно, Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара хетаяь Кремле хиннача торжественни заседане М. С. Горбачева яь доклад ювцаш. Цхьабакъда, къоастаянза йола проблемаш, мелла ира уж яле а, вайна карагIдийнарий когаметта дIаотта йиш йолаш яц. Ерригa кховзткъеи итт шу мара йоацача хана — дунен цивилизаци дукхача бIаьшеренашка дегIаяр лаьрхIача, геттара кIезигача хана — вай мехко Iалаьмате доккхий толамаш даьхад, дахчан нохаргареи кIерамгареи космосага кхоачаш лакхбала а мегад цунна. ВIалла хургйоацаш дIаьнна балхазал, къахьегамхой къел, къамаш бокъо йоацаш хилар, къахьегаш бола нах дешанзен культурана тIехьабисан хилар. Цу юкъа хьаяь къамаш доход хIара сага лаьрхIача 53-зза лакхъеннай, промышленностерчен гIишлош хьалъечарчен болхлой реальни доходаш, балхазал дIаяккхари балха ди кIезигдари теркал а даь, болх беш волча цхьан сага лаьрхIача 12-зза тIакхийттай, хIаьта ахархой реальни доходаш — 19-зза. ХIанз цхьан шераи ах шераи хьалду революци ялалехьа Россе ерригача городашкеи поселкашкеи хиннараш миссел дукха наха чубаха цIенош. 1918—1986 шерашка лакхерчен юкъерча специальнии дешара заведенеша кийчваьв 56 миллион специалист, царех 22 миллион саг — лакхера образовани йолаш а болаш.

Цунна фу духьала оттаде могаргдолаш да капитализма дуне? Дунен фондовии финансовии биржашка тIехьарча хана телхача гIулакхаша хьахьокхаш ма хиллара, къахьегамхой хьашташ хьахьокхаш дола де лерхIараши ориентираши йоацаш йола капитализм, вIалла ца хиннача тайпарча духьаленашта тIанийсъеннай, цун мел йола вIашдухьленаш чIоагIлу, ше дегIайоагIача ерригача бIаьшеренашка шийна цIаккха а ца нийсъеннача социальни а кхыйолча а духьаленаш тIаувтташ. Ераш да цу хьакъехьа алхха цхьадола бакъдараш. Экономически цхьана гIулакхаш леладареи дегIаахареи организацена чубоагIача 24 мехкара хьабе болх боаца берригa нах 30 миллион сагал тIехбаьннаб. Царех малхбузенъевропейски мехкашта кхоач 18,7 миллион саг, США-на — 8,3 миллиони, царна IотIакхет къахьегама бирже дIаязбанза боаца цхьа миллион саги бизза хьабе болх боаца пхи миллион гаргга саги, из бахьан долаш геттара кIезигдаь алапеш нийдеш бараш. Цу цхьан ханна дика ховш да, балхазала боарам массанахьа а официальни статистика хьахьокхачул дукхха лакхагIболга.

Социализмо массанахьа нах дешарца а образовательни лакхача боарамца кийчбелга а Iалашдаьча хана, Юкъарча рынкана чудоагIача малхбузен мехкашка 21 миллион саг дешанза ва, США къегIа барех болчар викалех 40 процент бараш деша а язде а ца ховш ба. Афро - американцашта юкъе из хьокхам 44 процентага кхоач. Латински Америка мехкашкара хьабаьннарашта юкъе — 56 процент. Советски Союзе аханешкара шиъкхоалагIа барашка кхаччалца бола студенташ — болхлойи ахархойи бераш да. Масала, Великобритане ЮНЕСКО даннешка хьежача, алхха 27,2 процент мара бац студенташ болхлойи фермерийи дезалех хьабаьннараш. Экономически цхьана гIулакхаш леладареи дегIааххарен организаце даьча лоархIамех «лакхерча обществера» зIамига саг ФРГ 48-зза дукхагIа шансаш йолаш ва университете деша отта, лохера хьал долча цун ханара волчул, Итале — 34-зза, Франце — 30-зза, Швеце — 26-зза.

«Октябрьски революци — из халкъа а халкъана а йола, сага, из мукъаваккхараи дегIавоалавараи йола революци я» — белгалдаькхар ший доклада тIа М. С. Горбачева. Уж дешаш къахьегамхоша чIоагIтIа хьаллацар — из къаьгта дола тешал да, вай революци, къахьегам, къовсам дунен дегIаахара ерригача оагIонашта — политикана, экономикана, социальни сферана, заманхой сакхетама дIахо кIоаргга воздействи еш хилара. 70 шу хьалха ший истори дIа а доладаь, цул тIехьагIа дунен система хинна дIаэттача социализмо фактически хийцад XX бIаьшерен сибат. ХIанз ше дегIаяра кердача этапа тIа йоалаш латт из, шийна чухь йола тароонаш юха хьа а хьокхаш.

ХIанз Советски Союзе чакхйоалача перестройка, из революционни хьисапе дIаяржар бахьан долаш вай мехкана тIабийрзаб дерригача дунен теркам, хIаьта из иштта хила доагIаш а да. Цкъа-дале вай кердалоно чIоагIбу социализма шийна безам тIаозийтара низ. ШозлагIа-дале, хIанзарча ядерно - космически замалахьа къаьстта чIоагIа актуальни лоархIам болаш я адамле дийна йисара хьахинна проблема. Октябрь сийлахь - боккха хилар сенах латт аьлча, из латт 70 шу хьалха хьахиннача социалистически паччахьалкхен эггара хьалхара акт машара хьакъехьара ленински Декрет хинна хиларах. Машара тIаберзабаь из ленински никъ творчески дIахо а хьош, вай парте дIакхайкаяьй хIанзара дуне ше шийх тийша хиларахи бIарчалахи йола идея, из мел чIоагIа вIашдухьленаш йолаш дале а. Кхераме боацача машаргахьа дIахьалхашкахьа дахара хьадда йола советски программа белгалъяь я парте лакхерча политически форума — XXVII съезда решенешка, КПСС Программа кердача редакце, 1986 шера 15 январерча Заявлене тIарча ядерни герз дIадаккхара программа тIа, Делийски декларации тIа, кхыча документаш тIа, Советски Союза кулгалхой официальни къамаьлашка.

Кхыча социалистически мехкащца цхьана Советски Союзо выступленеш яьй ООН-е кхыйола йоккхий инициативаш кхайкаеш а, цу даькъе дунен халкъашта юкъерча машареи кхерамзлени дерригa чулоацаш йола система хьаяра проект а йолаш. Варшавски Договора паччахьалкхенаша НАТО-га, дерригача европейски мехкашка кхайкарал даьд герзащара низаши герзаши хьаькъалерча кхоачамга кхоачадеш кIезигде тIахьехаш. Цар прелложени оттаяьй шинна союза военни доктринаш цхьатарра нийсъе аьнна, духхьал оборонительни лостам болаш уж хургйолаш, хIаьта хоадам боллаш план а дIакхайкаяьй химически герз дехкареи дIадаккхареи хьакъехьа, герзаш кIезигдара тIахьожам лоаттабара эффективни методаш вIаштIехьяхара даькъера инициатива дIагойтай, цу даькъе моттигашка инспекци елга а долаш.

Октябра юбилей хьатIакхоачача хана лоархIаме барт баьб КПСС ЦК Генеральни секретарь Вашингтоне президентаца Рейганца вIашагIкхетара хьакъехьеи хьатIадоагIача шера хьалхарча ах шера президент Советски Союзе воагIаргхиларахи. Берригача дика уйлаш йолаш мел болча наха могаду цу тайпара дунен халкъашта юкъерча вахара Iалаьмате боккха лоархIам болаш событеш дегIайоагIаш хилар. Декабре М. С. Горбачева США визит йолча хана гаьна кхетар юкъерчен кIезигагIчен боараме дола ракеташ дIаяхара хьакъехьарча соглашенена кIал кулгаш яздергда. Иштта эггара хьалха дIайоаккхаргья ядерни герза бIарчча класс, ядерни арсеналаш дIаяхара наькъагIа боаккхаргба эггара хьалхара реальни гIа, бокъонца гIулакхаца дIагойтаргда, цхьаккха сага зе а ца деш цу оагIорахьа дIаваха йиш йолга. Дерригача дунен тIа из хьаллаьцад кердача уйлай лоархIаме толам санна, цхьатаррарча кхерамзлен принцип чIоагIа лора а еш, шинна оагIонна аьттув бола никъ лаха Советски Союз кийча хилар санна.

Цхьабакъда, дагадохийтар ший доклада тIа М. С. Горбачева, кхозалагIи диазлагIи СССР-еи США-и лакхехьара викалаш вIашагIкхетаргара укх къаьстта бехктокхамеча хана дунено дIадехар дукхагIа да, шу хьалха дага даьнна дийцар духхьал формально дIаяздечул, дискусси дIахо яхьар хинна а Iац дунено догдоахар. Хано а сухал байт, тIахьожама кIалхардовла тарлу герз эргадаькха тоадара бола кхерам шерлуш боагIаш хилар. «Гой цудухьа, — белгалдаькхар М. С. Горбачева, — цу, вIашагIкхетарашка тIатеIIа керттерча деша хьакъехьа корта а болаш хаьдда цхьа хIама де хьожаргда вай, ядерни кхерам дIабаккхара деша — стратегически наступательнии средстваш кIезигъярахи герз космосе ца даккхийтарахи долча деша хьакъехьа».

Цунца цхьана, хIанз тIема кхерам дIабаланза болча хана, Малхбузен стратегеи милитаристски программайи лард хинна социальни реванш латтача хана, вай мохк дIахо а де мел доагIар деш хургба социализмал тIех тIема кийчон совле империализмага хургйоацача боарам тIа оборонни низ лоаттабара.

Геннадий ШИШКИН.
(ТАСС).

Москверча Болгарски промышленни центре «Болгарски машиностроени-87» яха выставка хьайийллай. Специалистий къаьстта теркам тIаозаш яр болгарски специалисташи машиностроителаши кхыча социлистически мехкашца цхьана яь разработкаш. Социалистически кооперацеи интеграцеи шерра таронаш йолга къаьгта хьахьокх хIанзарча металла обработка еш йола центраша, промышленни роботаша, манипулятораша, гибки автоматизированни производственни системаша.

СУРТА ТIА: НРБ промышленни цечтра залашка выставка йолча хана.

Б. КАВАШКИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

СА ГОРОД—СА ВАХАР

Дерригa са вахар Малгобекаца, цун партийни организаца дувзаденна да. 1934 шера КПСС Нохч-ГIалгIай обкоме тIа а вийха Малгобек хьалъеча хьожавир со.

Город хьалъярца цхьана дегIадоагIаш дар мехкдаьтта доаккхилга а. Цудухьа укхаза дукха эшар болхлой, специалисташ. Къаьстта уж тоъаш бацар бурув тохача. Даьхено даьча кхайкарала гIулакхаца жоп а луш, йоккхача Россе къонгаши мехкарийи шоай лоIамагIа комсомольски путевкаегIа хьаухар Малгобек юллача, мехкдаьтта промыслаш йохкача. ХIара шера дукхагIа хулаш латтар «Iаьржа дошув» луш йола скважинаш.

Со юххьанца центральни механически мастерскешка слесаралла хьожавир. Массехк бутт баьлча эксплуатаце отдела механикалла.

Цу хана тоъаш яцар бурсвой оборудовани, механизмаш. Цхьабакъда, халонаша кхерадаь тIехьашка доврдарех тхо а дацар. ХIара дийнахьа дукхагIа хулар рационализатораш, изобретателаш, энтузиасташ. Дика дагабоагIа сона царех цхьабараш.

Мехкдаьтта оборудованена ремонт еча слесара А. Герасимова еннача цхьан рационализаторски предложене хIара шера массехк эзар сом пайда лора. Из яр бурув тохача остех дукхагIа пайда эцара тIаерзаяь. Электросварщика Ю. Долгополова ший балха говзал Iомайир ялх сага. Производствана уж тIера а ца боахаш дир цо из. Цхьан дешаца аьлча, гIишлошъеча, бурув деттача, «Iаьржа дошув» доаккхача денали турпалали гойташ къахьегар бIаьш болча наха. Цудухьа сиха дегIайоагIаш латтар города экономически потенциал.

Тахан санна дагадоагIа сона 1938 шера мехкдаьттен газн яккхара итт бетта план кхоачашъярах кхыча мехкдаьттахошца цхьана Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета цIерагIа сайна Сийлен грамота енна. Дукха совгIаташ тийннад сона цул тIехьагIа къахьегаме а тIема тIа а коталонаш яхарах. Цхьабакъда, массарел а дезагIа хет сона из эггара хьалхара дар.

Хала дар тхона, юххьанца денз дIадоладеннарашта, Iалаьмате хала дар. Цхьабакъда, магац, аьнна, халонех кхеравенна тIехьашка воалаш саг-м вацар. Тхоца цхьана дегIаухар город а. ДукхагIа хулаш латтар мехкдаьтта тела скважинаш. лакхлора наьха говзал. ХIара дийнахьа хьахозар къахьегама керда толамаш даьхарий цIераш. Хоза ха яр из! Мелла хала хиннадале а, хоза ха яр. Вахар юха а дIадоладе деза, аьнна, сайга аьлча, аз аттагIа дар лохарг-м дацар.

Сийлахь - боккха Даймехка тIом болабеннача шера къаста вийзар са Малгобеках. Сай лоIамагIа немецко - фашистски гIаьрахоех лата вахар со. ХIаьта 1946 шера октябрь бетта мара цIаванзар.

ТIемо доккха зе даьдар Малгобека. Йохаяьяр еррига а мехкдаьтта лу скважинаш, нах баха цIенош. Бакъда, советски сага лоIам боккха ба. Со цIакхаьчача хана дукхагIа йола промыслаш тоаяь яьнна болх беш яр, хIаьта а дIа мел хьежача гуш яр тIема лараш...

Дийца варгвац Малгобека къахьегамхой деналах, къонахчалах. ТIом болабеннача деношка денз ше моастагIчо дIалаццалца йолча хана фронта мехкдаьтта лоаттадора Малгобеко. 1941—1942 шерашка «Грознефть» производственни объединене мел доаккхаш хиннача мехкдаьттах нийсса ах. хIана дац аьнна. «Малгобекнефть» НГДУ доаккхаш дар. Дийнса ца къовсаш доагораца фронт Iалашъеш хиннаб малгобекцаш.

Из бахьанце СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа 1942 шера 6 феврале мехкдаьттен газн йоахача «Малгобекнефть» управленена Ленина орден елар.

Йовзаргйоацаш хувцаеннай са Малгобек укх тIехьарча шерашка. Тахан йоккха город хиннай цох. Хьалхарча пятилеткай ветераний къахьегама эстафета тешамеча бе кхаьчай тахан. Цунна тешал деш да дIабахача итт бетта цар планал совгIа 13 эзар тонн мехкдаьттен ийс миллион кубически метр газн яьккхалга. Иштта массадолча хьокхамий итт бетта бурув тохара задани тIеххоачашъяьй Малгобекски УБР коллективо а.

Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизарга пятилетка шин шера план кхоачашъергья, аьнна шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачашдаьд Б. Ахриев, С. Дышниев, В. Мамцов, К. Газиев керте латтача мехкдаьтен газн йоахача цехий коллективаша.

ХIаьта хьанна йовзац Малгобекски УБР Галаев Iаьла керте латта бурувдетта бригада. Тахан из коллектив къахьегаш я 1988 шера апрель бетта чотагIа.

Тоалуш, хозлуш йоагIа са Малгобек. ПаргIатача, сийрдача цIеношка бах мехкдаьттахой, гIишлонхой, кхычахьа къахьега нах. Из дерригa а царна Октябро деннад. Цо чIоагIбаьб са городе бахача дукххача къамех болча наьха барт-цхьоагIо.

В. СТУПНИК,
ТIемен къахьегамен ветеран, пенсионер.

ЦIЕЙ ДЕЗДЕШ Я НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ

(Инстедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Къаьстта чIоагIа дог гIоздаьнна болаш трибуна хьалхашка гIолла чакхбоал Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене мехкдаьттахой. Цар укх шера духхьала ийс бетта планал совгIа даьккхад 108 эзар тонн «Iаьржа дошуви» 99,8 миллион кубически метр гази. Дикка тIеххкоачашдаьд цар Октябра юбилей сийна тIаийца хинна социалистически декхараш а. Ше тIаийца декхараш ханал хьалха кхоачаш адаь, Октябра цIей дездеш я «Оргтехника» производственни объединене коллектив а. Ер шу доладелча денз цо планал совгIа маьхалъяьккхай 660 эзар сом мах бола продукци, арахийцай 720 эзар сома маьха товарни продукци. Толамца лоархIаьй из ший потребителашта поставкаш яра долча договорни декхарех а.

Шоаш Октябра цIейна кийчдаь къахьегама совгIаташ гойташ дола рапорташ дахьаш, яхье хьалхалаттараш бовзийташ дика кийчъенна йоагIа «Трансмаш», «Союзавтоматстрой» ВНПО опытно-экспериментальни заводий, тампонажни контора, технологически транспорта управленей, автокомбината, ГПАП-5, автоколонна-1436, автоколонна - 1572, кхыча организацей коллективаш. Цар деза цIей даькъала дувцаш дег тIара доагIа дIайха дешаш да трибунера хьахозаш.

Иллеш доахаш, халхараш деш, дегаш тIоздаьнна болаш Октябра юбилей дездеш ба вай республике къахьегаш бола болгарски гIишлонхой. Гаьнна хьахоз укх тайпара дешаш: «Вежарий моаршал да социалистически мехкий халкъашка!», «ЧIоагI а лулда, даим лаха а дахалда советско-болгарски доттагIал!». Дуккхача хана денз Старопромысловски районе «Грозтрубопроводстрой» тресте къахьегаш ба болгарски гIишлонхой. Цига къахьегаш болча эрсашца, нохчашца гIалгIашца, кхыча къамех болча нахаца доттагIал чIоагIденна, цхьа дезал санна барт-цхьоагIо йолаш болх беш ба уж.

Къаьстта чIоагIа дегаш гIоздаьнна Октябра цIей дездир Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дузача юбилей сийна яьржача Ерригсоюзни социалистически яхье башха-дика толамаш дахарах КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамоташ еннача районерча 38 бригада, участка, цеха коллективаша, 240 саг гаргга волча производства хьалхалаттараша. Царга моаршал хетт трибуне латтараша. Къахьегаме йоккха котало яьккхарех ба мехкдаьттахой А. Леснов, В. Бычков, А. Чергесханов, Т. Малюкова, В. Ялхароев, В. Чевичалов, Р. Ибрагимов, прибораш ераш Л. Егоров, Ф. Кузьмин, А. Хижняк, А. Нигматулин. СевКавНИПИнефть» института Iилманхой С. Шляхов, О. Ивашин, хьехархой С. Махагонова, В. Пиунов, Н. Пожарнова, А. Белтоева, кхы дуккха бараш.

БIубенна къахьегаш Сийлахь-боккхача Октябра юбилейна накъабаьхкаб Октябрьски района къахьегамхой. Цар колоннана хьалхабоагIа района ЦIе байракхаш яхьаш боагIараш. «Деза юбилей даькъала хилда Октябрьски района къахьегамхой!» яха дешаш дек Грознерча Центральни майда тIа. Шоаш даькъала бувцаш аьннача дешашта цхьанне оалаш санна массане а «Ура» оалаш трибуна хьалхашка гIолла бIубенна гIа боахаш болх района къахьегамхой.

КПСС XXVII съезден цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумийи исторически решенеш кхоачашъяра тIагIертта къовсам лоаттабеча районерча промышленни предприятей, кхыча организацей болхлоша са айденна болаш дезду Октябра цIей, хIана аьлча, доккхий производственни толамаш доахаш накъабаьхкаб уж цу дезача денна. Ши миллион совгIча сома маьха тайп-тайпара продукци ара а хийца маьхалъяьккхай цар. Районерча пхе предприяте, 32 бригада, участка, цеха коллективаша, 450 совгIа волча болхлочо рапорт деннад 7 ноябрга кхачалехьа шийтталагIча пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъярах. Предприятешта юкъе хьалхарчарца шин шера заданех лоархIаьрех я «Грозтрубопроводстрой» треста СМУ-3, «Нефтемашремонт» контора, «Орбита» яхача тика, кхычар коллективаш. Цудухьа Советий Iаьдал этта 70 шу дизара цIей къаьстта белгала да района къахьегамхошта, хIана аьлча, цо лелаю вай мехка бахача наха эггара хьамсарагIа а бочагIа а дола цIей хьакхеллача Сийлахь-боккхача Октябра цIи. Грознерча районашта юкъе яьржача яхье башха-дика толамаш доахаш, Октябра цIейна сийленца накъабахкарах цу дезача денна хетаяьча демонстраце шоллагIча аргIагIа бахара бокъо яьккхарех ба цу района къахьегамхой.

Района къахьегамхой колоннана хьалха йоагIа массане бIарг тIаотташ а теркам тIаозаш а хоза кийчъенна йоагIа «Промавтоматика» Iилма-производственни объединене коллектива колонна. Доккхал деш, са айденна болаш дезду цар Октябра цIей. Цу дезача ден сийна тIаийцача декхарий еррига пункташ тIеххкоачашъяьй цар. Яхье хьалхалаттарашка юбилей даькъала ювцаш моаршал хетт трибуна тIара. Паччахьалкхенна пайда барен къахьегама овсарле лакхъяреи итт бетта план пхи процент тIеххкоачашъяьй объединене коллективо. Заданел совгIа арахийцай 428 эзар сома маьха товарни продукци, кара а ерзаяь, арахеца йоладаьй ялх тайпара керда изделеш, йисте а яьккха промышленни эксплуатаце дIаеннай производствана управлени яра йола шин система, ше кийчъяь разработкаш халкъа боахаме юкъеяхьарах, шин миллиони 770 эзари сом пайда бе лаьрхIад цо. Иштта тачча хьокхамашца Октябра цIей дездеш ба уж тахан. Къахьегамхой колонна ега я цIейча байракхилгашца, плакаташца, транспаранташца, зизашца.

Торжественни марша хьисапе гIа боахаш города центральни майде гIолла чакхбувл района къахьегамхой. Цар бе доахк транспаранташ, лозунгаш, цIе байракхаш, партеи правительстван кулгалхой портреташ. Шоашка хеттача моаршала, доахача ловцашта «Ура!» яхаш жоп тел демонстранташа. Цар дахьача рапорташ тIарча йоазоша къаьгга хьахьокх шоай производственни хьокхамаш тIа-тIа а дикагIа хилийтара цар шоай хьинар кходерг ца хилар. Царех ба «Промавтоматика» НПО опытни завода болхлой. Таханарча дезача денга кхачалехьа цигарча ах бIаь гаргга волча болхлочо, 13 бригада коллективо тIеххкоачашъяьй пятилетка шин шера задани. ХIаьта завода коллективо толамца кхоачащдаьд ше юбилей сийна тIаийца декхараш.

Трибуне латтараша дег тIара моаршал а хетташ, Центральни трибуне гIолла хадданза чакхъювл районерча Къулбаседа-Кавказа машиннаькъа отделене, Грозненски вагонний локомотивний депо, электромеханически, электроремонтни, Нохч-ГIалгIай химически заводий, Нохч-ГIалгIай «Силуэт» яхача производственни объединене, маьхх еча комбината, къахьегамхой колоннаш. ЦаI шоллагIчул хозагIа хеташ дика кийчъенна я уж. Иштта царца цхьана боагIа дарбан учрежденей, торговле, кхыча учрежденей болхлой. Цар хIара дахьача лозунгаша тIахьех дегIаахар сихлара, перестройка наькъа тIа далара, къамашта юкъера интернациональни доттагIал, вошал чIоагIдара.

Тахан мехка хулаш латтача хувцамех, демократех, гласностах доккхал деш, Даьхен кхоане сийрдагIа хургхиларах, вай кхы а ираз долаш дахаргхиларах тешаш а болаш, района къахьегамхой колоннашка бIубенна гIа боахаш боагIа къахьегамен тIемен ветеранаш.

ЦIеча байракхашца, транспаранташца кийчъяь я Заводской района колоннаш, дог айденна цIей дезде арабаьннаб къахьегамхой. Доккха а сийдолаш а да района истори. Вай республика столица промышленно - индустриальни дог хиларах тарра йовз из.

Хьалхарча мугIарашка я «Грознефтеоргсинтез» объединене предприятеш.

Хьинаре дакъа лоацаш хиннай района пролетарнат Нохч - ГIалгIайче, Къулбаседа Кавказе Советий Iаьдал оттадеча. Турпале гIулакхаш бIаргадайтад 1918 шера укхаза вIашагIъеллача мехкдаьттахой цIеча гварде ротас. Къаьстта соединени а йолаш, ЦIеча Эскаре чуйоагIаш хиннай из.

Грозненски мехкдаьтта... Цунга хьежаш дукха дар халкъа Iаьдал эттача хьалхарча шерашка. Грозненски пролетариато М. И. Калинина, А. И. Микояна, С. М. Кирова, Г. К. Орджоникидзе новкъостал а деш, лоацача хана юхаметтаоттайир города мехкдаьтта доаккхаш йола промышленность.

Индустриализаци яра партеи правительстваси яь решенеш вахаре кхоачашъяра дукха къахьийгад заводчанаша. Хадданза къовсам лоаттабаьб керда техника нараерзаяра, керда методаш балха юкъекхувлара. В. И. Ленина 50 шу даларца дувзаденна 1920 шера апрель бетта Москве яхьийтар мехкдаьтта продуктех етта эшалон. Цу хана денз хьайоагIаш я из традици.

Тайп - тайпарча къамех, профессех бола нах цхьа дезал санна къахьегаш хиннаб Советий Iаьдал эттача хьалхарча деношка денз. Толам баьккхар цар интернациональни вошало, хьинареча къахьегамо. СССР-е эггара хьалха укхаза вIаштIехьадаьккхар газа промышленни переработка елга, хьайир газолинови трубчатка, хьалхара советски парафин. Районе дикагIа бола болхлой-стахановцаш бар Мурдаев, Абасалиев, Шадаури, Шестриков, кхыбараш.

Сийлахь - боккхача Даймехка тIема шерашка а шоашкара денал бIаргадайтад заводчанаша. Царех шиннена — Н. А. Деминаи И. Н. Гвенцадзенен еннай Советски Союза Турпал яха лакха цIи. ТIемо бохабаь мохк юхаметтаоттабеча, из дегIаккхувлача хьинаре къахьегарах Социалистически Къахьегама Турпал яха цIи еннай В. С. Федоровна, И. В. Пугачевна, Н. И. Ведерниковна, Ш. М. Хаджиевна, кхычарна. КIезига бац укхаза тахан а хьинаре къахьегараш.

Майдан тIа хоз мехкдаьттахошта сийле кхайкаеш дола дешаш.

Хьагучайоал промышленни предприятей, Iилман а проектни а институтий колоннаш. ЦIеча байракхашца, плакаташца, зизашца, лозунгашца хозъяь я уж. Мехка цIи хеза я ГрозНИИ, дукха ха йоацаш цох хьаяь Iилман - производственни объединени. Юбилейни шера района Iилман учрежденешта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай цо. ШоллагIа моттиг яьккхай «Грозгипробиосинтез» яхача филиало. Дика къахьийгад «Грозгипронефтехим» института коллективо.

Колоннашта юкъе я юбилейни шера лакха хьокхамаш даьха бригадаш. Царех я биохимически завода А. Станкеева, радиотехнически завода В. Исаева кулгалду бригадаш.

Района транспортни организацешта юкъе къаьстта белгалъяккха еза «Чечингстройтранса» ПАТО коллектив. Октябра сийна яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай цо. Хьалха латтачарна юкъе я № 7 йолча треста ГМУС автобаза, «Чечингражданстрой» треста автотранспортни предприяти.

ЦIе байракхаш, транспаранташ яхьаш хьагучабоал гIишлонхой. Колонна хьалха латт социалистически яхье хьалхара моттиг яьккха СМУ-7 коллектив. Юбилейни шера дика къахьийгад СМУ-6 чуйоагIача А. Эльбиева бригадо. Кремле хиннача торжественни заседане дакъа лоацаш хиннав из. ГIишлонхой колоннашта юкъе я ГЗЖК металлоконструкцей цеха Т. Чапанова, СМУ-10 В. Архипова, ПМК-105 М. Борнева къахьегамца белгалъяьнна бригадаш.

Центральни майдан тIа хьатIайоал Ленински района къахьегамхой хьалхара колонна. Михо эгаю В. И. Ленина силуэт тIадола цIе байракхаш, хьахоз «Хоастам хилба цIе байракхаш лелаеча къахьегама коллективашта» яхаш дека дешаш. Самукъа, белабенна ба нах, эгIа-магIа ловзараш ду, ашараш лехх. Тахан керттера дешаш да «Перестройка», «Ускорение», колонне хьалха боагIачарна лакха айдаь бе доахк уж дешаш тIадола лозунгаш.

Ленински районе я машинаш ю, транспорта, кхачан а яйгача а промышленноста дукха предприятеш. Юбилейни шера турпала гIулакхаш бIаргадайташ къахьегаш хиннай района дукха коллективаш. Шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяь, цIей дезде тахан демонстраце араваьннав 3,5 эзар совгIа саг, 11 цеха, 56 участка, 68 бригада коллективаш. Юбилейни шера къаьстта дика болх баьб № 1570 йолча автоколонна водитело А. Арсамирзаева, «Родина» совхоза сомий бешамаш лелаеча бригада звеньевойс Ю. Чеськова, «Красный молот» завода токара В. Карпушкина, дукха а кхычар.

Хьалха йоагIача колоннашта юкъе я «Автоспецоборудование» завода, «Грознефтегеофизика» треста, «Грозгипронефтехим» института коллективаш.

Ленински района халкъа боахама деррига доакъаш динамично дегIаухалга хьахьокх укх шера 10 бетта баьча балхо. Соахка хинначул йиъ процент дукхагIа я промышленни предприятеша арахийца продукци. Халкъа эша товараш арахецара план 101,5 процент кхоачашъяьй, хьалха хинначул шозза дукхагIа арахец лакхехьарча категорегIа йола продукци.

ДукхагIа хьаю наха чубаха фусамаш, культурно-бытовой лоархIам бола гIишлош. Тоалуш, хозлуш йоагIа район. ГIишлон-подрядни организацеша тIеххкоачашъяьй шоашта енна задани.

Дика къахьийгад юбилейни шера бахача наха бытовой гIулакхаш деча района предприятеша. Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 70 шу дизара сийна тIаийца социалистически декхараш тIеххкоачаш а даь, планал совгIа 205 эзар сома маьха болх баьб.

ЦIейца даькъала бувц дешара заведеней болхлой. Ленински районе дукха ба кагирхой. Тахан укхазарча 22 школе дешаш да 23 эзар бер, шин вузеи 7 лаьрххIача дешара заведенеи ва 12 эзар студент. Октябра гIулакх дIахьоргдараш кийчбеш ба лакха говзал йола педагогаш. Хоастабе, кьона тIехье дика кхеярах баркал, ала мегаргдолаш ба НГIАССР заслуженни хьехархо М. Храмова, халкъа образоване отличник, хьехархо - методист Л. Тимофеева, профтехобразоване отличник, СПТУ-3 производственни дешара мастер А. Усик, СПТУ-6 производственни дешара мастер Л. Евлоева, кхыбараш.

Советски наьха упахцIено лораеш ха тIа латтача медицински болхлошта баркал оалаш дешаш дек майдан тIа. КIезига бац районе цIи хеза лораш. Уж ба Сийлахь-боккхача Даймехка инвалидий госпитала берий ортопедически отделене заведующи Г. Урьев, сихха медицински гIо деча больница керттера лор М. Кадиев, НГIАССР заслуженни лор Н. Прокопенко, кхыбараш.

ЦIей дездеча колоннашта юкъе ба артисташ, йоазонхой, художникаш.

* * *

Октябрьски юбилейна хетаяьча демонстрацера репортаж яьраш ба:

Хь. АУШЕВА,
Б. КОСТОЕВ,
М.-Б. ЦИЦКИЕВ.

Демонстраце дакъа лоацаш хиннача къахьегамхой колоннай сурташ даьхад

Р. АУШЕВА,
И. ПЛИЕВА.

РЕСПУБЛИКА РАЙОНАШКА

МАЛГОБЕК

Октябра цIейна хетаяь митинг хьаелл парте горкома хьалхарча секретара Н. М. Моревас. Цо дувц района къахьегамхоша даьхача толамех.

Итт сахьат даьлча демонстраци дIайолалу. Хьалхарча колонне боагIа байракхаш яхьараш, царна тIехьа ба революце, тIема, къахьегама ветеранаш, ТIаккха трибунана хьалхашка гIолла чакхбоал кхотабенна боагIа, дай сийлен гIулакхаш дIахо дахьа дезаш бола кагирхой, школай дешархой.

Промышленни предприятешта юкъе хьалха йоагIа Вознесенски газ чакхйоаккха завода коллектив. Укх шера цхьайтта бетта задани итт бетта кхоачашъяьй цун коллективо. Иштта дика болх бу технологически транспорта управлене, минеральни хий деча Ачалкхерча завода, автотранспортни предприяте, бурув тохара балхий управлене къахьегамхоша. Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизара лелаьча яхье котало яьккхараш ба уж.

Юртбоахама предприятешта юкъе эггара хьалха трибуна хьалхашка да чакхйоал «Алханчуртский» совхоз, тIаккха «Кавказ», «Малгобекский» совхозаш. Паччахьалкхенна хьайбай продукци дIаялара планех дика лоархIабеш хьайоагIа уж укх шера.

Балха тIа кхы а дикагIа толамаш даха къахьегамхой тIахьехаш, иразе вахар хилар ловш ловцаш доахаш къамаьлаш дир парте горкома хьалхарча секретара, Н. М. Моревас, горисполкома председатела Х. Ю. Цороева, ВЛКСМ горкома хьалхарча секретара Р. А. Кодзоева, тIема, къахьегама ветеранаша, 50 шера совгIа коммунистически парте болаш хьабоагIача П. П. Селеверстова, А. М. Даурбекова, кхычар.

НАЗРАНЬ

Советски наьха ираз хьакхелла цIей дезде парте Назрановски райкома хьалхашка дукха нах гуллу. Дегаш гIоздаьнна иллеш доахаш, халхабувлаш ба уж. Иштта сакъерда бокъо йолаш а ба, къаьстта а юртбоахама болхлой. Дика къахьегаш хьабоагIа уж. ТIеххкоачашъю паччахьалкхенга керттера юртбоахама продукци йохкара планаш.

Итт сахьат доал. Трибуна тIа хьатIабоал парте райкома бюро членаш, парте, тIема, къахьегама ветеранаш, района толашагIа бола къахьегамхой.

ЦIейна хетаяь демонстраци дIайолае команда лу райвоенкома Г. А. Писминецке. Эггара хьалха трибуна хьалхашка чакхйоал байракхаш яхьаш боагIачар колонна. ТIаккха майда тIа боал школай, профтехучилища, совхоз-техникума дешархой, хьехархой.

Промышленни предприятешта юкъе хьалха йоагIа Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизара сийна яьржача социалистически яхье дика хьокхамаш гойтача маьхк еча завода, ремстрой участка, мехлесхоза, АТП, мельзавода коллективаш.

Района къахьегамхой сийрдача цIейца даькъала бувцаш, балха тIа кхы а дикагIа толамаш дахар, вахаре ираз хилар ловш ловцаш доахаш къамаьлаш дир КПСС райкома хьалхарча секретара А. А. Мякиева, райисполкома председатела А. П. Бондара, тIема, къахьегама ветеранаша Л. П. Коломиецас, С. Л. Плиева, М. О. Гадаборшева, Социалистически Къахьегама Турпала Б. Г. Кодзоева, кхычар.

ОРДЖОНИКИДЗЕВСКАЯ

ЦIеча байракхаша, транспаранташа, лозунгаша, зизаша хозъяьй Орджоникидзевская станица улицаш. Iурра денз В. И. Ленина памятник латтача майдан тIа хьаух хоза кийчбенна нах.

ИттлагIчох ах доаллаш Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа дакъа лоацаш байнараштa оттадаьча памятника хьалхашка зизаш дохк Сунженски района къахьегамхой толашагIа болча викалаша. ТIаккха дIайолалу Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара хетаяь митинг. Из хьаелл парте райкома хьалхарча секретара Б. К. Чагаева. Доклад е дош лу райисполкома председатела В. В. Поповайна. Советски паччахьалкхе хьакхелла, вай мехка халкъа къаьстта боча дола цIей, даькъала дувц цо района къахьегамхой.

Цул тIехьагIа къамаьлаш дир бIухочо - интернационалиста О. Мархиева, партеи къахьегамен ветерана В. П. Зиновченкос, «Победа» яхача колхоза хьайбаш лелаеча М. Д. Юрковас, цхьоалагIча школа йиълагIча класса дешархочо И. Панфиловас, рудай йоацача гIишлон материалий Карабулакерча завода шофера С. У. Даурбекова, кхычар.

ДIайолалу цIейна хетаяь демонстраци. Къахьегамхой коллективашта юкъе эггара хьалха трибунана хьалхашка гIолла чакхйоал карара шу доладелча денз планаш тIеххкоачашъеш хьайоагIа рудай йоацача гIишлон материалий Карабулакерча завода къахьегамхой колонна. Карарча пятилетка шин шера план а кхоачашъяьй цо хIанзле. Царна тIехьа йода № 7 йола Сунженски ПМК коллектив, тIаккха «Западная» яхача коа тIара оалазараш леладеча фабрика яр, и. кх. дI.

ЦIей чакхдаьлча культура цIагIа концерт оттадир района художественни самодеятельноста артисташа.

ШАЬЛА

Ленина памятник латта майда. Хоза кийчъяьй из. Трибуна шинна оагIорахьа гуш да вай парте, правительства кулгалхой портреташ, союзни республикай байракхаш. Трибуна тIа хьалтIабовл КПСС Шалински райкома бюро членаш, революце, тIема, къахьегама ветеранаш района толашагIа бола болхлой. Царна юкъе ба тIема, къахьегама ветеран Е. В. Саранцева, республике цIе хеза кхаш леладер Социалистически Къахьегама Турпал Б. Сандов, парте, тIема, къахьегама ветераний районерча совета председатель А. Г. Шмитков, кхыбараш.

ДIайолалу Сийлахь-боккхача Октябра сийна хетаяь демонстраци. Эггара хьалха майда тIа бовл Ерригсоюзни, Ерригроссийски, республикански яхьашка котало яккхарах района промышленни предприятешта, совхозашта тийнна цIе байракхаш яхьаш боагIараш, царна тIехьа ба парте, тIема, къахьегама ветераний, школай, профтехучилища дешархой, промышленни предприятей, совхозий къахьегамхой коллективаш.

Промышленни предприятешта хьалха я Нохч-ГIалгIай цемент еча завода колонна. Сийлахь-йоккхха социалистически революци хинна 70 шу дизара сийна йоаржаьча яхье районе а республике а котало яьккхай цун коллективо. Планаш тIеххкоачашъеш болх бу укх шера Курчалойски пищекомбината, «Аргунводпром» производственни объединене, Грозненски дулхакомбината, ПМК-11, Аргунски РСУ къахьегамхоша.

* * *

Октябра цIейна хетаяь демонстрацеш чакхъяьлар республика кхыча районашка а.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; оехктохама секретара — 2-84-68; отделий: партийна вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02492. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3816.